TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
soome-ugri keelte kateeder

BIBLIOTHECA
URALICA
Nr. 8074
UNIVERSITAS
TARTUENSIS

ADVERBIAAL KARJALA KALIININI MURDES

DIPLOMITÖÖ

ENE ÕUNAS

juhendaja: dots. PAULA PALMEOS

TARTU 1967

Eessõna.

Käesoleva diplomitöö eesmärgiks on anda ülevaade adverbiaalist karjala kude kalinini murdes. Tööks vajalik põhiline materjal Djoržа murrakust on kogutud enda poolt 1966. a. suvisel ekspeditsioonil. Sellele kõrval on teistest murrakutest näitematerjalina kasutatud G.N. Makarovi tekstikogu „Образцы карельской речи" Kunes karjalaste külakeses (Nauvoi, Ivanovskoi, Oleksandrovskoi, Semnovskoi, Vassiljevskoi ja Matjugina), mis paiknevad piki Volga lisaharu Djoržat ja üle 100 km kaugusel teistest Kalinini oblasti karjalaste küladest, kõneldakse nn. Djoržа murrakut.

Peab mainima, et ses murrakus,

(aga ka üldse kogu kaliinini murdes) on suuri vene keele mõjustusi, mille algus ulatub juba 17. sajandisse. Aja jooksul on need mõjustused tugevnenud — tänu karjalaste tihedale kontaktile venelastega, seda enam, et keelesaarekese piirid ahenevad ja järjest väiksemaks muutub karjala keele rääkijate arv.

Töö ainestiku üldisesse süsteemi viimisel on juhindutud L. Kettuse raamatu „Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus" adverbiaalide jaotusest. Töös on kolm osa, mis käsitlevad 1) adverbiaali põhisõnu, 2) adverbiaalina esinevaid sõnaliike ja 3) adverbiaalide rühmi tähenduse järgi.

Lisaks nimetatule on abimaterjalidena kasutatud ka venekeelset murimust adverbiaalist 1960. a. ilmunud teost „Грамматика русского языка. Синтаксис" ja K. Mihkla tööd „Määrus" „Eesti keele süntaksis I" (1964. a.).

I. Adverbiaali mõiste.

Enne kui asuda karjala kule kalüünini murde adverbiaalide käsitlemisele, tuleks põgusalt peatuda adverbiaali mõistel üldse ja tema funktsioonidel.

A. Penttilä defineerib adverbiaali järgmiselt: „Adverbiaaliksi eli seikkamääritteeksi nimitetään tässä siis niitä verbisaneeseen liittyviä määritteitä jotka eivät ole muotonsa puolesta riippuvaisia verbisaneen muodosta."[1]

L. Kettunen kirjutab adverbiaali mõiste kohta: „Adverbiaal (määrus) on igasugune verbi täiendus, mis objekt ei ole, nüsamuti igasugune adjektiivi nüg adverbi täiendus."[2]

Et toodud definitsioonid täpsemalt ei märgi, mida adverbiaal väljendab, võiks täielikumaks pidada

---

[1] A. Penttilä, Suomen kielen lauseoppi. Porvoo* Helsinki 1957. lk. 101.

[2] L. Kettunen, Lauseliikmed eesti keeles. Tartu 1924. lk. 51.

K. Mihkla definitsiooni: „Määrusteks ehk adverbiaaliks nimetatakse tegu-, omadus- või täistähendusliikme määrsõna laiendavat lause kõrvalliiget, mis väljendab tegevuse, olukorras viibimise või omaduse ja tunnuse avaldumise tingimusi või mis märgib esemelisi suhteid, nimetades olendit, eset või nähtust, kellega või millega on tegevus, seisund, omadus või tunnus kaudselt seotud."[1]

Vormilt võivad adverbiaalid olla üksiksõnad või koosneda sõnaühendeist ja fraseoloogilistest väljendeist.

Tavaliselt loetakse adverbiaalide hulka kuuluvaiks ka nn. lause-adverbiaalid, mida on raske asetada üksi verbimäärusteks ja mis lähemalt määritlevad kogu lauset.

---

[1] K. Mihkla, Määrus. Eesti keele süntaks I. Tallinn 1964, lk. 153.

II. Adverbiaali põhisõnadest.

1. Verb põhisõnana.

Tavaliselt laiendab adverbiaal verbi, mis on üldiseks adverbiaali põhisõnaks. Kõige sagedamini kuulub määrus üldise funktsiooniga olevate tegusõna pöördeliste muudete juurde."[1] Näit.: vähin hüä i kuandih (M.L.) 'varsti nad suudki'; nk mänöw meccäh (M.L.) 'taat läheb metsa'; iwaw müä tulim kodiä (A.P.) 'õhtul me tuline koju'; hiän istuč perwgan piť i küüdäw (A.P.) 'ta istus adra peale ja künnab'; počti jog küläš ruawttiä nahkoi (A.P.) 'peaaegu igas külas töödeldi nahku'; lapšest šüwäh i juwäh tuagikš (O.A.) 'lapsed söövad ja joovad tihti'; šüägü i juagü küüläld (K.P.) 'sööge ja jooge küllalt'.

Verb põhisõnana võib märkida, kellega koos või mille abil midagi tehakse, nagu: hüä meiŋkeč istah (A.P.) 'nad istuvad meiega'; ili že hariu karteroiči

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 148.

praigraw mänet (A.P.) 'või siis mäismik kaartidega mängis maha'; miä šiiztin sawraä, juattin čuajoi (K.P.) 'ma panin samovari üles, jootsin teega';

verb põhisõnana väljendab ka kohta, aset, suunda, kuhu minnakse, kus ollakse, kust(poolt) tullakse, nagu: kunne šie lähet? (OKP, 157) 'kuhu sa lähed?'; naš minn buabocunuh (O.A.) 'lase mind vanaema juurde'; mičäš maŕčikat ovzah (M.S.) 'mutsas on maasikad'; a kuam pertišt tuí mejiĺiü (O.A.) 'aga vader tarest tuli mu juurde'.

Verbi laiendavad veel aega, viisi, hulka ja määra, olkut jne. väljendavad adverbiaalid. Olgu nende kohta toodud mõningad näited: ennen miä andzin vengah (K.P.) 'enne ma annaksin võlgu'; taivei oĺ äijäld vin (K.P.) 'talvel oli väga külm'; tuí hiĺĺukzeĕ kodiĥ (O.A.) 'tuli tasakesi koju'; hiän ruadaw šiäĺ koum päivä (A.P.) 'ta töötab seal kolm päeva'; liha viäĺ enämb tuí ukoi ed akai (M.L.) 'liha veel rohkem sai taadil ja eidel'; toin tütär ruadaw bungahtrin (K.P.) 'teine tütar töötab raamatupidajana'.

2. Adjektiiv põhisõnana.

Adverbiaalid võivad laiendada ka adjektiive, kusjuures kõige sagedamini esinevad karjala kalitšini murdes selliste adverbiaalidena äijäld 'väga', küllälď 'küllalt'; lijakš 'liiga', viäl ~ vil 'veel', vovš 'täiesti'. Näit.: kerättih vaarnu äijäld äij (D.O.) 'korjati vaarikaid väga palju'; minun eroš oli väh hüviä (K.P.) 'minu elus oli vähe head'; päiv oli küllälď hüv (A.P.) 'päev oli küllalt hea'; čuai on lijakš magi (O.A.) 'tu on liiga magus'; hiän on viäl päremb (A.P.) 'ta on veel parem'; tul vovš pim üä (M.D.) 'tuli täiesti pime öö'.

3. Substantiiv põhisõnana.

Mõnikord võivad ka substantiivid esineda lauses adverbiaali põhisõnana, nagu näiteks: kuiv oli, liäi väh kartaškua (K.P.) 'kuiv oli, saab vähe kartuleid'; hiän oli äijän-vähän kirjah mahtaja (OKP, 108) 'ta oli õige natuke kirjaoskaja'; läksi meidä ünnäh zvoda

(OKP, 148) 'läks meid terve rühm'; ni kellà raijonaišša kanat ei munita šen verdiä jäičiä kuin hänellä (OKP, 9) 'mitte kellegi rajoonis kanad ei mune niivõrd palju mune kui temal'.

4. Adverb põhisõnana.

Adverbiaali põhisõnana esinevad ka adverbid. Näit.: hiän hüvin köühäkš eli, vroš nuai kuaľ i hiän miaroš kävel napšinkeĕ (D.B.) 'ta elas väga valselt, mees noorelt suri ja tema käis lastega kerjamas'; i brihat ünnäh nüinže ei lühennettü (OKP, 46) 'ja noormehed täpselt niisamuti ei lõiganud'; hüä vähäh ei nüü paist kuin müä (D.B.) 'nad täiesti nii ei räägi kui meie'; eletti üllen pahoin (OKP, 42) 'elati väga halvasti'; müä olim sofsem addelno (A.P.) 'me oleme täiesti eraldi'; elim äijäid hüvin ukonkeĕ (M.D.) 'elasime väga hästi taadiga'.

III. Adverbiaalina esinevatest sõnaliikidest.

1. Adverb.

Adverb, esinedes lauseliikmena, moodustab adverbiaali. Adverbiaali funktsioonis võivad esineda iseseisvad adverbid, „rõhumäärsõnad ei esine lauseliikmena, abimäärsõnad moodustavad lauseliikme koos tegusõnaga".[1] Abimäärsõnu koos verbiga kasutatakse adverbiaalina karjala kuues harva. Näit.: pois (mäi) 'ära (minna)', širičč (proidʹti) 'mööda (minna)', jälliešt (aštu) 'järele (tulla)': tüť tahtow mäi pois muań (D.O.) 'tüdruk tahab minna ära maale'; hiän taht proidʹti širičč (A.P.) 'ta tahtis mööda minna'; koer jälliešt hüppimäh rubei (M.D.) 'koer hakkas järele jooksma'; ka vaŋš tahtow jälliešt aštu miŋuń (A.P.) 'vaat, laps tahab mulle järele tulla'.

Iseseisvad adverbid märgivad adverbiaalidena a) kohta, näit.: buabo šiäld

---

[1] N. Remmel, J. Valgma, E. Riikoja, Eesti keele grammatika VIII–X klassile. Tallinn 1957. lk. 111.

vijd ruoš (P.S.) 'vanaema sealt väljus elusana'; läkkim edemmäkš tiäld (K.P.) 'läheme siit kaugemale'; mia šiwn viän kuñ (M.S.) 'ma viin sinu kuhugi'; a šiäl händ ei löivdännü (O.A.) 'aga seal teda ei leidnud'; üläh männäh tuwčat (A.P.) 'üleval lähevad pilved'; miwn poeg edhiñ (P.Z.) 'minu poeg on kaugel'; taguñ hüppiw kor (A.P.) 'taga jookseb koer';

6) aega, näit.: egleñ olim vavarnuš (D.G.) 'ille olime vaarikal'; tüttöń ol šiäl vikoõ (M.S.) 'tüdruk oli seal kaua'; iäl heidä šüätettih susidat (A.P.) 'varem neid söötsid naabrid'; hiän žawš müähäštliččöw (A.P.) 'ta alati hilineb'; harvakš ajemah küläh (K.P.) 'harva sõidavad külasse'; müäh raškičim magumah (M.L.) 'hilja heidame magama'; tämpiñ mäniñ joveñ (O.A.) 'täna läksime jõele'; huamen liänew hüv šiä (M.L.) 'homme tuleb hea ilm'; välin šurm truow (D.G.) 'varsti surm tuleb'; müä ammuin šiäl ruavam (P.Z.) 'me töötame seal ammu'; männün ol vihm vuaž (A.P.) 'mullu oli vihmane aasta';

c) vüsi, näit.: ruastočk šömakš raweraw (O.A.) 'pääsuke laulab ilusti';

el'ettih hüä küvhžekš (M.L.) 'nad elasid vaeselt'; aži paremmin läkš (D.G.) 'läks läks paremini'; müä jangžiõ läksim (A.P.) 'me läksime jalgsi'; hillukžeõ hiän kävlöw (D.G.) 'ta käib tasakesi'; hüppi välimbäh (M.L.) 'jookse küremini';

d) määra ja hulka, näit.: hiän el' üksin kaiš (D.G.) 'ta oli üksi kodus'; pid enämb iõõl' ruadua (O.A.) 'tuli rohkem endal töötada'; äij on vavarnu meõäš (P.J.) 'palju on metsas vaarikaid'; müä vähželd varjan (F.M.) 'ma natuke kardan';

e) küsimust, näit.: miks' šiä tulit? (F.M.) 'miks sa tulid?'; mišt hiän nägöw minm? (F.M.) 'kust ta näib mind?'; keõž müä olim täš koh? (A.P.) 'millal me oleme siin kohas?'.

2. Substantiiv üksi või pre- ja postpositsiooniga.

Substantiivid moodustavad lauses mitmesugusiid adverbiaalide liike, mis võivad märkida kohta, aega, viisi, põhjust, otstarvet, ainet, abinõu, olukut, sihti, omanikku, kaas- ja ilmaolu. Näit.: a) kohta: mŭä tuam joukzeĭ mečäšt, pikkurzeĭ, šiižtam stoŕaŭ (K.P.) 'me toome kuuse mutsast, väikese, asetame lauale'; koõž tannut hännan piĺ, händ otoŕviččov (M.D.) 'kui astud saba peale, saba tuleb ära'; katokšun aŭ on ǯiäkšun pezoń (A.P.) 'katuse all on pääsukese pesa';

b) aega: hŭä iŭaŭ vikon ommuidih puaŭh üäh šua (D.G.) 'nad õmblesid õhtul kaua, poole ööni'; turgu miŭuuh jäigeh obidua (K.P.) 'tulge minu juurde peale lõunat';

c) viisi: tüt' kengät hüppeĺ (K.P.) 'tüdruk jooksis paljajalu'; lapš väneĺ itköiŭ (P.Z.) 'laps kõvasti nutab';

d) põhjust: kuandih näĺĺäšt (F.M.) 'sõrid näljast'; lapšun takku muamoh jäi kodiih (A.P.) 'lapse pärast ema jäi koju';

e) otstarvet : šilloin marjoih varsin vakkazen otiin (OKP, 120) 'siis marjade jaoks vaka võtsin' ; tuttah varsin oi pad (M.L.) 'tille jaoks oli pott' ; rejellä mužikka halgoh ajaw (OKP, 152) 'reel talumees puude järele sõidab' ;

f) ainet : üheštä huavasta liew leibälabieda i tuahilabieda (OKP, 88) 'ühest haavast saab leivalabida ja sõnnikulabida' ; ruavom šarikzi leivväšt (O.A.) 'teeme leivast tükikesi' ;

g) abinõu : lingalla ožua et ošša (OKP, 84) 'rahaga sa õnne ei osta' ; leikkai käzin veičeì (M.L.) 'lõikas noaga kätte' ;

h) olukut : el jua, a to liänet hebon (M.L.) 'ära joo, siis muutud hobuseks' ; vapš jäi sirongkakš (D.G.) 'laps jäi vaeslapseks' ;

i) sihti : diad šanow poegzeì (M.L.) 'taat ütleb pojale' ; hiän kirjuttiw omah riadoh näh (OKP, 9) 'ta kirjutab oma töö kohta' ;

j) omanikku : tütöl oi šom pratji (F.M.) 'tüdrukul oli ilus kleit' ;

k) kaas -ja ilmaolu : prišcroš pojankeì muwčičči (M.D.) 'tuli pojaga vaeva näha' ; hiän jäi ilma vapšit (F.M.) 'ta jäi ilma lasteta'.

3. Adjektiiv.

Adjektiivid esinevad lauses harilikult koos substantiividega, täites seega täiendi funktsiooni. Adverbiaalidena kasutatakse neid harva — põhiliselt olekuadverbiaalidena, kus nad märgivad, millisena keegi või miski esineb või millisteks saab. Näiteks: hiän i ruškin šom (F.M.) 'ta on ka punasena ilus'; Že viilä parembi on, čistoikšii kučutah (OKP, 125) 'see on veel parem, nimetatakse puhtaks'; jiä terveheкšii i šie (OKP, 152) 'jää tervekseks ka sina'; miä paišmin ruškikš (K.P.) 'ma päevitusin punaseks'; kruasiin houstua mušš'akš (K.P.) 'värvisime lõunadi mustaks'; pikkurzešt liäiv šuuri (A.P.) 'väikesest saab suur'.

4. Numeraal.

Numeraalid moodustavad adverbiaale harilikult koos substantiividega, märkides ajalist kestust ja määra ning hulka ja mõõtu. Olgu näituks toodud järgmised lausedː jälgeh seičmäń vuat jäin ukoŋkeĕ-akaŋkeĕ (M.D.) 'seitsme aasta pärast jäin taadi ja eidega'; diäd él devänosto tri goda (A.P.) 'vanaisa elas üheksakümmend kolm aastat'; ühekšäh čiaššüh šuttiin miä ruavoin pereš (O.A.) 'kella üheksani me töötame põllul'; čeres vit päivi lähem omah küläh (O.A.) 'viie päeva pärast läheme oma külasse';

neliäŋkeš vuatam jog päivi (M.D.) 'neljakesi oatame iga päev'; traktoŕista küüdi tuhatan ükšitaišta gektaria (OKP,9) 'traktorist küüdis tuhat üksteist hektarit'; kalmižo on nüin metrua kakši šadua (OKP,43) 'kalmistu on nii meetrit kakssada'.

Numeraalid moodustavad ka küsimustega äijäg? 'kui palju?', moniigo? 'mitu?' hulga-adverbiaale, näitː moniigo mieštä nägü? (OKP, 104) 'mitu inimest

paistab?' ; äijäg vuat hiän eli ? (F.M.)
'kui palju aastaid ta elas?'.

5. Pronoomen.

Adverbiaalide funktsioonis esinevad lauses kõik pronoomeni liigid: isikulised, eneseko hased, vastastikused, omastav, näitavad, küsivad, siduvad ja umbisikulised. Omastavat pronoomenit oma kasutataks se harva adverbiaalina, harilikult esineb ta koos substantiiviga, olles täiendiks. Vähe on karjala kuls ka iseseisvaid demonstratiivpronoomeneid, neist adverbiaalina on kasutatav ainult že 'see'. Järgnevalt esitataks se mõningaid näiteid:

a) isikulised: a minvla pidäiś mužikkua tavottua (OKP, 152) 'minul tulleks tahtmest püüda'; hänel' on šuvi kodi (O.A.) 'tal on suur maja';

b) eneseko hased: hiän ošt iče' prataa (A.P.) 'ta ostis endale kleidi'; kaik pidäv iče' ruadua (K.P.) 'kõik tuleb iseendal teha';

c) vastastikused: dottih toin toizeŋkeĭ ühteś peritiś (A.P.) 'alati teinetisega ühes tares'; ruvettih toine toizella šanelomah (OKP, 152) 'hakati teinetisele rääkima';

d) omastav: küla otettih omakši (OKP, 108) 'küla võeti omaks';

e) näitav: Žen piĺ hiän i dummaiččow (A.P.) 'selle peale ta mõtlebki'; ew šüida riähkä, mi šuwh mänöw (OKP, 84) 'ei sellest ole patt, mis suhu läheb';

f) küsivad: kenĺ on viäĺ leibi? (A.P.) 'kellel on veel leiba?'; kummašt hiän nuadoi žen? (A.P.) 'kummast ta tegi selle?';

g) siduvad: kelläa pialakka kiznaw, že puolda viälläa elläw (OKP, 85) 'kelle pea otsas mängib, se elab poole jõuga'; kelĺ dostoničow, a kelĺ ei dostonič (D.G.) 'kellele jätkub, aga kellele ei jätku'; uwhun milläa täligiä voidia (OKP, 12) 'ei olnud, millega vankrit määrida';

h) umbisikulised: jogahizelilta oĺi küläššä oma talo, mua (OKP, 42) 'igaühel oli külas oma talu, maa'.

Nagu toodud näidetest selgub, märgivad pronoomenid lauses enamasti omanikku, abinõud või olendit ja asja, kellele või millele on tegevus sihitud või kellest ja millest midagi saab. Seega esineb pronoomen lauseis eriadverbiaalina, millest tuleb juttu edaspidi.

6. Konjuktsioon.

„Verbiin, adjektiiviin taki adverbiin kuulura konjuktio taki liitepartikkelikin on syntaktiselta funktioltaan tietenkin adverbiaali."[1]

Kõige sagedamini kasutatakse kaliknini murdes konjuktsiooni ka 'vaat, ka', selle kõrval venelaenulist tož 'ka, samuti'. Mõlemal neist on mõnevõrra rõhutav funktsioon. Näit.: ka šiäl minun annettih miähe (M.D.) 'seal mind ka anti mehele'; ka makštah minun penzieid (M.D.) 'ka makstakse mulle pensioni'; hüä tož goštih männäh (F.M.) 'nad samuti lähevad külla'; ka ken šöi mejie (O.A.) 'vaat kes sõi mee'.

Võrdleva konjuktsioonina on kasutusel kuin 'kui, nagu', mis siob võrdlusadverbiaale oma põhisõnaga, näit.: üläpiäl on šavu kuin tumana joven piällä (OKP, 12) 'ülevel on suits nagu udu jõe peal'; hiän on miäl kuin rapš (F.M.) 'ta on väl nagu laps'.

---

[1] L. Kettunen, Nëpsän murteiden lauseopillinen tutkimus. Helsinki 1943. lk. 131.

Rohkem kasutatakse karjala kuules venelaenulisi konjuktsioone, nagu čuč 'peaaegu', ili 'või', a 'aga', da 'ja', fsjoravno 'niikuinii', fsjotaki 'ikkagi', ili že 'või siis', nünže 'seega'. Näit.: hüä čuč kroš onnah (M.D.) 'nad vaevalt on elus'; hot' koiš ruadaiš, a ei ruadaw (M.D.) 'kasvõi kodus töötaks, aga ei tööta'; hänil' fsjotaki annettih dokumentat (M.D.) 'talle siiski antid dokumendid'; da äijango vakkazilda otat? (OKP, 132) 'ja kui palju korvi pealt võtad?'

7. Infinitiiv ja partitsiip.

Harilikult esineb I infinitiiv lauses sihitisena, harva võib ta olla ka adverbiaaliks. Näit.: ei mil' muisuttu omu el'ändi krome vain küntil' (K.P.) 'ei ole millegagi mältada oma elu, ainult pisaratega'; čom mil' pidäič tüad šüättii (M.D.) 'millegagi tuleks teid söota'.

II infinitiivi kasutatakse enamasti mingi põhjuse või eesmärgi väljendamiseks, näit.: šualista pelvašta pidäw ruveta d'erimäh (OKP, 63) 'valminud lina tuleb hakata kitkuma'; ruvettih kuččumah mančikkah (OKP, 58) 'hakati kutsuma maasikale'; pidäw žežattua kuivamah (OKP, 63) 'tuleb asetada kuivama'.

Teomäärus, mis eesti keeles väljendatakse ka des-lühendi abil, on karjala keeles II infinitiivis. Näit.: a nüttien vet' ei känovä kuvvndelomah (OKP, 104) 'aga nüüd ju ei käida kumlamas'; jäniksittun käwd'ih ogordah saduloida grižmäh (OKP, 100) 'jänesed käisid aias viljapuid närimas'.

des- ja mata-lühendi abil väljen-

davad adverbiaalid harilikult teoriisi, näit.: kondie läksi rammatun küläh (OKP, 34) 'karu läks määratus külasse'; istuš hänel' paremb tul' (A.P.) 'istudes hakkas tal parem'; lapš itkiš hüppi kodih (A.P.) 'laps jooksis nuttes koju'; tullah kuccumatta (OKP, 34) 'tulevad kutsumata'.

Harva kasutatakse adverbiaalina ka passiivi II partitsiipi, näit.: ov ei ol' nukut (K.P.) 'uks ei olnud lukustatud'.

8. Kõrvallause.

Adverbiaalina võib käsitleda ka kõrvallauset, nii nagu seda on tinud L. Kettunen[1].

Kõige rohkem esineb karjala keles otstarvet ja põhjust väljendavaid kõrvallauseid. Sealausega on nad seotud sidesõna štobi 'et, selleks et' abil. Näit.: pidäw tiediä hukista, štobi ei šäiš žuvattia (OKP, 156) 'tuleb teada hunte, et nad ei sööks koduloomi'; pärieh varsin valiičet parahan puwn, štobi ei oiš okšua (OKP, 106) 'purgude jaoks valid kõige parema puu, et ei oleks oksi'.

Sidesõnana võib esineda ka patamu· 'sest': tarveč šurm ei löüv, patamuüä pitk on (F.M.) 'talvel surm ei leia, sest öö on pikk'; hiän jäi muaŭ, patamu· häneĺ eij ow dengu (A.P.) 'ta jäi maale, sest tal ei ole raha'.

---

[1] L. Kettunen, Vepsän murteiden lausetutkimus. lk. 133.

IV. Adverbiaalide liigitus tähenduse järgi.

A. Üldadverbiaalid.

Analoogiliselt L. Kettuse[1] ja K. Mihkla[2] adverbiaalikäsitlusele jaotab käesoleva töö autor ka karjala kalilnini adverbiaalid kahte suurde rühma: üld- ja eriadverbiaalideks.

„Üldadverbiaalid märgivad tegevuse, olukorra ja tunnuse üldisi tingimusi".[3] Nendeks võivad olla adverbid, noomenite käändevormid, noomenid koos pre- ja postpositsioonidega jne. Üldadverbiaalid jaotatakse omakorda kümnesse eri liiki: 1) koha-, 2) aja-, 3) viisi-, 4) põhjus-, 5) otstarbe-, 6) seisundi-, 7) hulga- ja mõõdu-, 8) määra-, 9) teo- ja 10) võrdlusadverbiaalideks.

Järgnevalt käsitletakse neid liike eraldi ühes nende alaliikidega.

---

[1] L. Kettunen, Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus. lk. 134 jj.

[2] K. Mihkla, Määrus. lk. 151.

[3] Sealsamas.

1. Kohaadverbiaal.

Üheks kõige olulisemaks ja arvukamalt esinevaks adverbiaali liigiks võiks pidada kohaadverbiaali, seda enam, et iga tegevus, nähtus, olukord on seotud mingi kohaga. Tegu on koht esimeseks tegevuse ja olukorras olemise tingimuseks.

Vastavalt oma tähendusele ja funktsioonile väljendab kohaadverbiaal 1) kohta, kus mingi tegevus, nähtus või olukorras viibimine toimub, 2) liikumise suunda, nimelt kohta, kustkaudu liikumine toimub, kuhu tegevus suundub või kust algab ja 3) teed, mida mööda liikumine toimub.[1]

Samasuguse kohaadverbiaalide liigituse on andnud ka venekeelne süntaks.[2]

L. Kettunen annab jaotuse sellises järjekorras: 1) kohaadverbiaal, 2) suuna-

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 153.

[2] Грамматика русского языка. Синтаксис. Москва 1960, lk. 579.

-ja tegevärbiaal ja 3) koha-, asendi-, asetuse -ja järjestuse adverbiaal.[1]

Antud juhul tuli töö autor otstarbekama olevat orienteeruda karjalakeelsete kohaadverbiaalide käsitlemisel kahe esimese grammatika jaotuse järgi sillesuurema selgepiirilisuse ja lihtsuse tõttu.

1) kohta märkiv kohaadverbiaal vastab küsimusele kus?, tähistades kohta, kus mingi nähtus, tegevus, olukorras olemine toimub. Nende väljendamiseks kasutatakse kohaadverbe, noomenite käändelisi vorme või noomeneid ühes pre-ja postpositsioonidega.

Kohaadverbid võivad olla kas allatiiv-adessiivis või inessiivis, näit.: šiäl händ ei löwdannü (O.A.) 'seal teda ei leidnud'; buab üksin ol' koiš (O.A.) 'vanaema üksi oli kodus'; kaikkin muatah, ni, keš eiji ow turd (A.P.) 'kõik magavad, kuskil ei ole tuld'; tiäl' nelläš poeg partizanin (M.D.) 'siin neljas poeg oli partisaniks'.

---

[1] L. Kettunen, Vepsän murteiden lausekopillinen tutkimus. lk. 134 jj.

Üldse esineb kohaadverbiaali funktsioonis rohkesti adverbe, näit.: edhiń täšt nahdiččow miwn kod (A.P.) 'kangel süit asub mu kodu'; edhiń-edhiń ei kardnišk (O.A.) 'kangel-kangel elas nõid'; edemb eijow ni mid (O.A.) 'kangemal ei ole midagi'; üläh lendäiv liniń (K.P.) 'ülal lendab linnuke'; kač, mütüš gnažastoi ülhiń ištuw (O.A.) 'vaata, milline suurepilmne üleval istub'; ülhiäń ištuw oru (O.A.) 'kõrgel istub kull'; mišliv lennelläh čaikat (O.A.) 'kusagil lendavad kajakad'.

Substantiivid kohaadverbiaali funktsioonis esinevad harilikult inessiivis, näit.: rapšet ardih mečäš (O.A.) 'lapsed olid metsas'; nüt miä ruaron ogordaš (K.P.) 'nüüd ma töötan juurviljaaias'; tvetat kažvtah saduš (F.M.) 'lilled kasvavad aias'. Nad võivad tähistada ligi- või juuresolu: rewnaš minor towrišat (M.L.) 'minu kõrval on seltsimehed'; läžükšeš naho.ditsa šuwi kod (M.D.) 'läheduses asub suur maja';
eset, olendit või nähtust, mille või kelle sisemuses tegevus või olukorras

olemine toimub[1], samuti kohaosa, millel või milles midagi asetseb, näit.: vain ket moskuš elettih, iäm ka käveldih pratjaiš (K.P.) 'vaid kes Moskvas elasid, neid ka käisid kluitides'; kabizen šižeš ol' veš (M.L.) 'kabja jälgis oli vesi'; iče uk istuč reješ (O.A.) 'ise taat istus rees'; kosan ubrit šiä sorokah i sorokaš kävelet (M.D.) 'pats on ära pandud sinna tanu alla ja tanus käid'; piäš ol' sorok, sorkat ondih ommeud (M.D.) 'peas oli tanu, tanud olid õmmeldud'; huk šoi buabon i buabvačaš häńel' (M.S.) 'hunt sõi eide ja eit on tal kõhus'.

Inessiivis esinevad substantiivid märgivad asulat, küla, ruumi, territooriumi, maakohta jne., kus tegevus või olukorras olemine toimub, näit.: počti jog küläš ruavettih nahkoi (K.P.) 'peaaegu igas külas töödeldi nahku'; bol'noit ondih bol'ničaš (F.M.) 'haiged olid haiglas'; puan vuat elettih piritiš (O.A.) 'pool aastat elasid tares'; ühes tavaš

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 154.

ripuw ukk (O.A.) 'ühes talus ripub lukk'; uk küüdäw peruoš (K.P.) 'taat künnab põllul'; poeg on peruoš (M.L.) 'poeg on põllul'; tüttöń istuw muaš (O.A.) 'tüdruk istub maas'; muaš ol' zarto (A.P.) 'maa sees oli kuld'; hüä ondiḥ gordaš (F.M.) 'nad olid linnas'; joveš tavotliä löt'öń, pölläšüün (K.P.) 'jõest püüdsin konna, ehmusin'.

Kohaadverbiaali funktsioonis esinevad ka substantiivid adessiivis, märkides paika, millel mäski asi, ese, olevus asub, asitseb või millel midagi toimub. Näit.: uk ajaw kodiḥ, a dorgaì veńüw reb (M.L.) 'taat sõidab koju, aga tuli lamab rehane'; miä vačaì magüü (O.A.) 'ma magan kõhuli'; uk veńüw huabon krantiì (M.S.) 'hunt lamab vanaema voodil'; miä šilläì magüü (O.A.) 'ma magan selili'.

Eesti kules annavad harilikult substantiivid kaas pre- ja postpositsioonidega arvukal hulgal kohaadverbiaale. Sama võib konstateerida karjala kule Djoža murraku kohta, kuigi adverbiaale sellisel kujul esineb suhteliselt harva.

Enamtarvitatavad kaassõnad on tagun 'taga'; rewnaš 'kõrval'; ruo 'juures', kohaš 'vastas', väliilläi 'vahel jne.', mis märgivad, kelle või mille taga, kõrval juures jne. ollakse, elatakse. Näit.: kussan tagun hiän kaik istuw (O.A.) 'pääsa taga ta aina istub'; iwanowskoin tagun šeiž kül (M.L.) 'Ivanovskoi taga seisis küla'; hiän eläw ukon ruo (K.P.) 'ta elab taadi juures'; kiwgiaanšuwn kohašša oli reppäńä (OKP, 12) 'ahjusuu vastas oli leitsenk'; a uk rewnaš akaw istuw (M.S.) 'aga taat eide kõrval istub'.

Substantiivid genitiivis ühes postpositsioonidega pil ~ piäl 'peal' ja aw 'all' märgivad harilikult eseme, koha, olendi välispinda, millel midagi toimub või asub. Näit.: ak istuw nahkan pil i šipuiw viruss (M.L.) 'ait istub naha peal ja kraasib villu'; hiän istuccõn perwgan piäl, kuńdäw i rawraw (M.L.) 'ta istub adra peal, künnab ja laulab'; katokšen aw on piäkšüü pezoń (O.A.) 'katuse all on pääsukese pesake'; uk istuw kiwgun aw (A.P.) 'taat istub ahju all'.

Noomen koh 'koht' näib olevat aja jooksul muutunud postpositsiooniks ja esineb koos inessiivse naomeniga, näit.: a miä üheš koh jo oreṁ (O.A.) 'aga meie ühes kohas juba oleme'; üheš koh äijän vavarnu ordih (D.O.) 'ühes kohas palju vaarikaid oli'; arottiṁ täš koh kävel i miiš' (O.A.) 'hakkasime selles kohas käima ja karjuma'.

Venelaenulistest kaassõnadest võiks nimetada pa 'mööda' ja na 'peal', mida sagedasti kasutatakse. Näit.: ühekšäu küli kaikšub pa d'orže ordih (M.L.) 'ühekõa küla kõik olid mööda Djoržat'; miun poeg na ṡever seṁuže (P.) 'mu poeg teenib põhjas'.

Sõnaühendeist esineb paremal pool, vasakul pool, mida kasutatakse kord inessiivis, kord adessiivis. Näit.: oigieṁ puoleṁ šeižow iŕeḱmin (A.P.) 'paremal pool seisab inimene'; oigieš puoleš aetah mašnat (K.P.) 'paremal pool sõidavad masinad'; važmeṁ puoleṁ aštah sarudat (F.M.) 'vasakul pool lähevad sõdurid'; važmeš puoleš šeižow tüt' (O.A.) 'vasakul pool seisab tüdruk'.

2) suunda väljendavad kohaadverbiaalid jagunevad nelja alaliiki, nimelt adverbiaalideks, mis märgivad „tegevuse või liikumise a) üldsuunda, b) lähtekohta, c) sihtkohta ja d) koha püri."[1]

a) üldsuunda märkiv kohaadverbiaal tähistab liikumise ja taimuva tegevuse üldist suunda. Kalifnini murdes väljendavad sellaseid adverbiaale sageli kohaadverbid, nagu tavuššpäi 'tahapoole', šiùpäin 'sinnapoole', täùpäin 'siapoole', kuùlinE 'kuhugi', kuù 'kuhugi'. Näit.: ühet täùpäin läntittih, a toizet šiùpäin (O.A.) 'ühed läksid siapoole, aga teised sinnapoole'; miä šiun viän kuù (O.A.) 'ma viin su kuhugi'; luźik kad kuùlinE (A.P.) 'lusikas kadus kuhugi'; a uk ei kačah tavuššpäi (M.S.) 'aga taat ei vaata tahapoole'; a poegaŋ istuččow minŋi rewnah (A.P.) 'aga pojake istub mu kõrvale'; miähet tulnah hevozeŋ täùpäin (O.A.) 'mehed tulevad hobusega siapoole'.

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 157.

adverbiaal ni kuu 'ei kuhugi' väljendatakse venelaenulise ütluse ni ja karjalakeelse kohaadverbi abil. Näit.: et nij ni kuu šurmašt (F.M.) 'sa ei põgene kuhugi surma eest'; ka miä kaim nedl'iä iššuin peritiš, ni kuu ei käynüü (M.D.) 'vaat ma kolm nädalat istusin tares, mitte kuskil ei käinud.

Kohaadverbiaali tähenduses olevaid adjektiive *lähemale ja kaugemale kasutatakse kalkiini murdes translatiivis. Näit.: männäh edemmäkš tiäld (A.P.) 'lähevad siit kaugemale'; turgu lähemmäkš (F.M.) 'tulge lähemale'.

Kui eesti keeles tarvitatakse adverbi tähenduses adjektiive paremale, vasakule, paralleelselt sõnaühenditega paremale poole, vasakule poole, siis karjala keeles on üldkasutatavaks saanud sõnaühendid illatiivis: važmeh puoleh 'vasakule (poole)', oigieh puoleh 'paremale poole'. Näit.: täit hüppi važmeh puoleh (F.M.) 'tüdruk jooksis vasakule poole'; lindžet l'ähtöttih lendmäh oigieh puoleh (O.A.) 'linnud läksid lendu paremale poole'.

b) lähtekohta väljendav kohamäärus (küsimusele kust?) väljendatakse kõige sagedamini kohaadverbide ja nende tähenduses kasutatavate noomeni käändeliste vormide abil.

Adverbidest, mis seisavad lähtekoha-adverbiaali tähenduses, võiks nimetada järgmisi: šiäld 'sealt', edhīd 'kaugelt', täšt 'siit', mišt 'kust', rewnašt 'kõrvalt', edemmäšt 'kaugemalt' jne. Lausenäiteid: rozorviččì vaj häneld' – i buab šiäld vijid (M.J.) 'lõhkes tal kõht – ja vanaema sealt väljus'; mišt šiä tulet? (A.P.) 'kust sa tuled?' hiän mäń pois rewnašt (A.P.) 'ta läks kõrvalt ära'; mùä kaik tuliń edemmäšt (F.M.) 'me kõik tuline kaugemalt'.

Lähtekoha-adverbiaalidiks on ka adverbi tähenduses olevad substantiivid elatiivis. Näit.: koõž hiän kormništ kočaht, hiän raškič kukžen piäl' i uinoi (M.L.) 'kui ta taskust hüppas, laskus ta lille peale ja minus'; üä pitk on i mùä pertišt ujin (F.M.) 'öö on pikk ja ma lähen tarest ära'; babun kažvav iknaid nattiči (M.L.) 'uba kasvab aknalt

põrandani'; pan jaugah puikõõ rattišt (A.P.) 'pind läks põrandast jalga'; rapš hvatī käźišt (O.A.) 'laps haaras käest'.

„Tegevuse ja olukorras viibimise lähtekohta märkivate kohamääruste hulka (küsimusele kust?) tuleb arvata ka nimisõnad sestütlevas, mis väljendavad kas otseses või ülekantud tähenduses päritolu"[1], näit.: hüä ordiḑ ühešt perihešt (A.P.) 'nad olid ühest perest'.

c) sihtkohta märkivat kohamäärust tähistavad kõigepealt illatiivis ja allatiivis esinevad kohaadverbid ja nende tähenduses olevad substantiivid, mis vastavad küsimusele kuhu?

Kohaadverbidest kasutatakse järgmisi illatiivis olevaid adverbe: aŋah 'alla', eḑäh 'kaugele', vaštah 'vastu'; šiŋ 'sinna', täŋ 'siia', kuŋ 'kuhu' jne. Näit.: müä možiŋ naŋgiŋ aŋah (F.M.) 'me võime kukkuda alla'; a naiŋ deŋgat peitŋ eḑäh (M.D.) 'aga naine peitis raha

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 159.

kaugelt'; ožawd vaštah jäniś (M.L.) 'sattus vastu jänes'; šiäkšet l'enneliäh šiä i täh (O.A.) 'sääsed lendavad sinna ja siia'; šanow huk tütž'el: kuä mänet? (M.S.) 'ütleb hunt tüdrukukesele: kuhu lähed?'

Kohaadverbi tähenduses tarvitatavad substantiivid on kas illatiivis või allatiivis, näit.: anà minn ohjakžet kädeh (A.P.) 'anna mulle ohjad kätte'; pan jaugah puikoõ rattišt (A.P.) 'pind läks põrandast jalga'; ot värčin sil'äl' (K.P.) 'võttis koti selga'.

Sihtkohta, aset, ohukorda, millesse satutakse või kuhu midagi (kedagi) viiakse, väljendatakse harilikult illatiivi abil. Näit.: panin heiń skirdah šuvreh (O.A.) 'panime heinu suurde kuhja'; rapš püügüw üškäh (O.A.) 'laps pürib sülle'; tüt' kaččow žerkroh (A.P.) 'tüdruk vaatab peeglisse'; stukoiččiw ovch, iknah (M.L.) 'koputab uksele, aknale'; hukk hännän riputt avandoh (OKP, 187) 'hunt riputas saba jääauku'; män, aja ka miän pogrelvah (OKP, 186) 'mine, sõida ka meie Pogorelojesse'; davai, panem minn

šormen pečurkah (M.L.) 'anna, paneme minu sõrme ahjuauku'; hiän rangei bruwduh (A.P.) 'ta kukkus tüki'; huamnekšeŋ lähtitäh lihmät stuadah (K.P.) 'hommikul lähevad lehmad karja'; tundih hüä pertih (F.M.) 'nad tulid tarre'.

Sihtkoha-adverbiaale tähistavad ka küsimusele kuhu? vastavad substantiivid ühes postpositsioonidega piŋ 'peale', aŋ alle 'alla', kohtah 'kohale', koh 'kohta'. Näiteks: rivon jalloist rejn piäl'l' furieŋ (OKP, 186) 'rebase jalgupidi rehe peale viskas'; zabučičičim kuwžen aŋ (O.A.) 'kogunesime kuuse alla'; nõk jauran nošt oskpiŋ (M.L.) 'taat tõstis jala õla peale'; hiän raškič i kukžen piŋ (M.L.) 'ta langes lille peale'; storan kohtah riptettih rampa (K.P.) 'laua kohale riputati lamp'; müä toizeh koh storan panem (K.P.) 'me paneme laua teise kohta'; jo toizeh koh läksiŋ aštmah (O.A.) 'juba teise kohta läksime kõndima'.

Omaette arenguteed on läbi teinud postpositsioon muo 'juurde'. Aeglasema kõneluse puhul ja ainult väikese osa

kõnelejate jutus esineb ta eri sõnana, enamasti aga on ta lõpukao tõttu lühenenud, naomenigа ühte sulades assimileerunud ning lõpuks allunud kogumi vokaalharmooniale. Näiteid: tüttöŋ doiď diadon luo (O.A.) 'tüdruk läks vanaisa juurde'; kondi läkś ukarun (O.A.) 'karu läks taadi juurde'; a šiď tumah neičüliin (M.D.) 'aga siis tulevad neitsi juurde'; šiď ruvettih käŋmäh hänelíin podrugat (F.M.) 'siis hakkasid tema juures käima sõbratarid'; jälgimzeĕ kerdzeĕ ražk bornan vejelíin (M.L.) 'viimast korda laskis oina vee juurde';

tuadih babun i istučettih iknaŋuh šüämäh babust (K.P.) 'toodi uba ja istuti akna juurde sööma uba'; tuodih küläliih goraŋ (K.P.) 'tuudi küla juurde mäele'; kondi läkś noužmah heilíih kiŋgun (M.L.) 'karu hakkas ronima nende juurde ahjule'.

Omaette rühma moodustavad

lähte - ja sihtkohta märkivad koha-määrused, mis vastavad küsimusele kust kuhu? Nendeks on kaks lauses kõrvuti asetsevat kohamäärust, nulleks on omakorda kaks määrsõna või nende tähenduses olevat nimisõna elatiivis ja inessiivis või ablatiivis ja allatiivis. Näit.: a patom rubei kävelmäh šijašt šijah (K.P.) 'aga pärast hakkas käima paigast paika'; babun kažvaw ikkunad sattiši — sattiad karžnah (K.P.) 'uba kasvas aknalt põrandani, põrandast keldrini'.

Liikumise lähte - ja sihtkohta võivad väljendada ka konstruktsioonid ühešt koh toizeh 'ühest kohast teise'; ühešt küläšt toizeh 'ühest külast teise'; ühešt rewnašt toizeh 'ühest äärest teise' jne. Neis kohamäärustes on esimeseks komponendiks arvsõna üks' 'üks' koos nimisõnaga — mõlemad elatiivis, ja järelkomponendiks arvsõna toin' 'teine' illatiivis.

d) koha piiri tähistav kohamäärus vastab küsimustele kust saadik?, millini?

kullemi ? Kalõnini murdes väljendab sellist kohaadverbiaali substantiiv ühes postpositsiooniga šuh ~ šuttõn ~ šud ~ šua 'saadik, kuni'. Näiteks: müä ozakhakš doidiń linnah šuh (K.P.) 'me jõudsime õnnelikult linnani' ; hiän paenuč muah šud (K.P.) 'ta paindus maani' ; babun kažvav katokših šua (K.P.) 'uba kasvab katuseni'; vet' paiveh šua (O.A.) 'vett pülvist saadik'; hüä lähtittih aštmah meččäli šuttõn (O.A.) 'nad läksid kõndima metsani'.

3) tud tähistav kohaadverbiaal e. suuna- ja teeadverbiaal vastab küsimustele kustkaudu? mida mööda? millist tud mööda? Harilikult väljendavad liikumise tud noomenid singulari ja plurali partitsiibis ühes postpositsioonidega müttõn 'mööda, vaš~ vaššõn 'vastu'. Näiteks: poegań läkš dorgu müttõn (M.L.) 'pojake läks tud mööda' ; dorgu müttõn vež' biruw (A.P.) 'tud mööda vesi niriseb' ; männü kodih meči müttõn (O.A.) 'läks koju metsi mööda';

čerdu müttes paimennam (P.7.) 'järjekorras karjatame'; huwhannin dubnan piät vaššen (F.M.) 'löin puuga vastu pead'; huwhandui hiän jangu vaš (F.M.) 'ta löi vastu jalgu'; nakku vaššen antah (F.M.) 'vastu nina antakse'.

Lükumise teel väljendavad määrustena ka noomenid elatüvis koos kaassõnadega šūrič 'mööda, üle', läb 'läbi', poik 'põiki'. Näit.: toisipin läks nain kodih, matugnašt šūrič (M.D.) 'teisel päeval läks naine koju, matjuginast mööda'; hiän proič jovešt šūrič (K.P.) 'ta läks jõest üle'; läb iknašt miä niän peudu (O.A.) 'läbi akna ma näen põldu'; ruwčašt poik on pänd dubinzet, hoikzet (K.P.) 'ojast üle on pandud puud-nõrgukesed'.

2. Ajaadverbiaal.

Ajaadverbiaal väljendab mitmesuguseid ajalisi suhteid: tegevuse või olukorras viibimise ajalist kestust, selle algus- ja lõppmomenti, ajalist pidevust ja hulka. Teepärast võiks ajaadverbiaali pidada üheks kõige diferentseeritumaks adverbiaaliks.

Töö autor on karjala keele ajaadverbiaalid tähenduse järgi kahte põhilisse gruppi liigitanud, nendel gruppidel on omakorda alagrupid. Alagruppide piiritlemisel on toetutud eesti keele ajamääruse käsitlusele.[1] Teiga on saadud järgmine jaotus:

1) ajamäärused, mis iseloomustavad tegevust või tema tunnust ilma konkreetse ajalise piirita, märkides

a) üldist tegevus- või esinemisaega,

b) ajalist kestust ja pidevust,

c) ajalist korduvust ja sagedust,

---

[1] L. Rannut, Ajamäärus eesti keeles (tähendusfunktsioonid). Emakeele Seltsi Aastaraamat VI. Tallinn 1960, lk. 71-112.

2) ajamäärused, mis näitavad tegevuse toimumise aega ühes konkreetse ajalise piiriga, tähistades:

a) tegevuse ajalist algust,
b) tegevuse lõppmomenti,
c) ajalist algust ja lõppu,
d) töö- või tasunormile vastavat ajahulka.

1. rühma kuuluvad ajaadverbiaalid.

a) üldist tegevus- või esinemisaega märkivad adverbiaalid vastavad küsimusele millal? ja on välgendatud kõigepealt ajaadverbide abil, nagu eglen ~ eglež 'eile', välin ~ välež 'varsti', vīkomman 'kauem', vīkon ~ vīkoõ 'kauà', tämpiń ~ tämpež 'täna', huamen 'homme', ammuin 'ammu', nüttïen ~ nügüń 'nüüd', aivoin 'vara', müähän ~ müähää 'hilja', šiuroin 'süs', männüń 'mullu', ennïen 'enne', ei ammuin 'hilguti'. Näit.: turen müähää kodiń (K.P.) 'tulen hilja koju'; eglež olin vavarnoš (D.G.) 'eile olin vaarikal'; miä turen välin šiverneh (K.P.) 'ma tulen varsti sinu juurde'; tämpiń on miveń kiri (K.P.) 'täna on mulle kiri'; huamen l'iänöń hüv šiä (A.P.) 'homme tulb

ilus ilm'; mŭä ammuin šiäl ruavaŋ (O.A.) 'me ammu seal töötame'; šiŋroiŋ miä kaum päivi piäd en noštan (K.P.) 'siis ma kolm päeva pead ei tõstnud'; miähel' miä aivain vijin (K.P.) 'mehele ma läksin vara'; mŭä vikoõ ečim omu kouru (K.P.) 'me kaua otsisime oma koera'; kun miä t'iädzii, to vikommaã ečzin (K.P.) 'kui ma oleksin teadnud, siis oleksin kauem otsinud'; nüttén meil' kouhozaš paremb (D.O.) 'nüüd on meil kolhoosis parem'; nügiin ol' liku äij (M.L.) 'nüüd oli liiga palju'; enäin, buitto, ol'i kuin ken naiččow, nii käwd'ih küžümäh baja'rilda (OKP, 24) 'enne, räägitakse, olevat olnud nii, et kui kuigi naitses, siis käidi mõisnikult küsimas'.

Tegevus- ja esinemisaega väljendavad veel ajaadverbid koõž 'millal, kui'; vain 'just'; vašt 'alles', müäh 'hilja', iäl' eglist 'üleeile'; näit.: koõž šiä tulet miwenuh? (K.P.) 'millal sa tuled minu juurde?'; hiän vain nouž i läks' ruadmah (O.A.) 'ta just tõusis ja läks tööle'; vašt ruavord tulin (K.P.) 'alles tööalt tulin'; müäh

raškičem̀ magumah (O.A.) 'hilja heidame magama'.

Mõningaid ajaadverbe kasutatakse ootamatult translatiivis, kuigi sisuliselt ei tehta vahet ajaadverbide harvoin ja harvakš 'harva' või aivsiman ja aivoimakš 'varem' vahel.

Sageli päimivad kakskulsed karjalased oma jutusse sisse ka venelaenulisi ajaadverbe, millest osa on aja jooksul „sumpärasemaks" tehtud ja lühenenud, osa aga oma vene keele fonetilise kuju säilitanud. Karjala ajamäärsõnades koož, but 'mõnikord' ja ni koož 'mitte kunagi' on koguni üks komponent vene-, teine karjalakeelne. Näiteid: hiän zavs' müähäštliččöw (F.M.) 'ta alati hilineb'; a hiäš on zavs' veššel' (D.O.) 'aga pulmas on alati lõbus'; hänel' raiš oridja šüät savdedat (M.D.) 'tal varem olid toidetud sõdurid'; hiän striäd i tajt hornaa (M.L.) 'ta kohe tapjuski oina'; sičas miä l'öivvän tiät (M.L.) 'kohe ma leian teid'; sčaš rubiim ruadmah jog päivi (F.M.) 'kohe hak-

kame tööle iga päev'; inagda· miä varjan oma pimiś' komtaš (K.P.) 'mõnikord ma kardan olla pimedas toas'; žavśo· ol' pääš sorok (M.D.) 'alati oli peas tanu'; śjo,že mäńin, dorgu en tiädän (O.A.) 'aina läksin, teed ei teadnud'; koõž, but' miä tahoõ häidä äjäld ńägi (K.P.) 'mõnikord ma tahan teda väga näha'; ni,koõž naiń tukki ei oźuttan (M.D.) 'mitte kunagi naine oma juukseid ei näidanud'.

Noomeni käändevormidest · märgivad kõige sagedamini tegevus -ja esinemisaega noomenid adessiivis. Nad esinevad üksiksõnana enamasti singularis. Näit.: huamuekšiì aštah naiźet veť vaš (M.L.) 'hommikul lähevad naised vee järele'; keźäl' moźet, bit' tunnah viäl (F.M.) 'suvel võib-olla tulevad veel'; kevil' vähä ol' vihmua (A.P.) 'kevadel vähe oli vihma'; šükźül' linnut ultaijah (O.A.) 'sügisel linnud lendavad ära'; miä üäl' raku tavtin (A.P.) 'ma püüdsin ööl vähki'; illaiì tütźet na,tancį männäh (F.M.) 'õhtul tüdrukud lähevad tantsima';

mia lähää pordun omu kozu lüpšmäh (D.O.) 'ma lähen lõunal oma kitse lüpsma'.

Kui substantiivi ees on mingi näitav pronoomen või numeraal, nagu žel 'see', üks' 'üks' jne., siis kuulub see samuti ajaadverbiaali koosseisu. Ühildumine nende vahel pole järjekindel. Substantiiv esineb harilikult illatiivis, tema laiendsõna adessiivis või (ühildumise korral) samuti illatiivis. Näit.: täl' aigul mii laavoim (K.P.) 'sel ajal me laulsime'; žel' aigul hiän käv škoolah (F.M.) 'sel ajal ta käis koolis'; mii istuim storan tagukš ühtel aigal (K.P.) 'me istusime laua taha ühel ajal'; šin aigal dengat ondiš huogehet (K.P.) 'sel ajal rahad alid odavad'; nüüd aigoih riattiš enžimäžet komuunistat (OKP, 8) 'nendel aegadel töötasid esimesed kommunistid'.

Kuu-, nädala- ja mitmesugused täht-päevad, mis näitavad, millal tegevus või olukorras viibimine aset leiab, on adessiivis. Näit.: toizel

ciseŕai awgustaì miätäh ajittih koist (K.P.) 'teisel augusti päeval meid aiti koduut'; ïvnaupäivàl' paissah, ken hüvin, ken pahoin elläü (M.S.) 'jaanipäeval räägitakse, kes hästi, kes halvasti elab'; pruaznikaì äijäld äij virži rawwitah (F.M.) 'pühadel väga palju laule lauldakse'; miän kolhozašša „swobodašša" viijennelliä awgustulla oldih gostiat (OKP, 50) meie kolhoosis „Svoboda" viiendal augustil olid külalised'.

Kuude nimetused, kui nad üksikult märgivad mingi tegevuse või sündmuse toimumise aega, alluvad vene kuude morfoloogiareegleile. Seega on üldkasutatavateks sellised vormid, nagu v. ijuńe 'juunis', v. awguste 'augustis', v. marte 'märtsis' jne. Aastaarve, mis näitavad, millal mingi sündmus, tegevus, olukorras olemine toimub, kasutatakse nii karjala kui vene kules, olenevalt kuletarvitaja karjala keele oskusest. Näit.: tuhatta kahekšanšadja üheksäakümmeneńeä vuoduna ženstvan očottoida müöt miän,

vesišiu ujezdašša oli kaksikümmendä procentja hebožettomja talud (OKP, 8) '1890. aastal maakonna arvestuse järgi meie, Vesjegonski vallas oli kakskümmend protsenti hobuseta majapidamisi'; četirnatsatom godu oli frontalla šestroi milosérdnoi (OKP, 51) '14. aastal oli rindel halastajaõdesid'.

Tegevus- ja esinemisaega tähistav ajaadverbiaal võib märkida ka ühiga, millal midagi tehakse või ollakse. Selliste adverbiaalide hulk ei ole kahtlemi nurdes küigi suur. Elatiiviga väljendatud adverbiaal pikkurzešt tähendab nii 'väikesena' kui 'väiksest peast', adverbiaal rapšešt (samuti elatiivis) tähendab 'lapsena' või 'lapsest peast'. Näit.: pikkurzešt hiän tuagikš vanehten (A.P.) 'väiksena ta sagedi valutas'; rapšešt miä äijän meččäh käviu (D.B.) 'lapsena käisin ma palju metsas'.

Kui ühiga, millal midagi toimub või midagi tehakse, väljendatakse aastates, esineb aasta essiivis, selle ees seisev numeraal aga jääb

nominatiivi. Näit.: kakšvuadhiŭ hiäŭ jäi muamošt (A.P.) 'kaheaastaselt ta jäi emast (järele)'; kuvžvuadhiŭ miä mäniu škoolah (K.P.) 'kuueaastaselt ma läksin kooli'.

Lütarvsõnu sellises kombinatsioonis kasutatakse harva: bjabon miehellä annettih šeiččimentaišta vuotta (OKP, 38) 'vanaema anti mehele seitsmeteistkümneaastaselt'. Rohkem kasutatakse pikemat ja nenpärasemat vormi, näit.: koož minnä ol' kakškümmend vüž vuat (A.P.) 'kui ma olin kahekümne viie aastane'; hänellä oli šeiččimentaišta vuotta (OKP, 22) 'ta oli seitsmeteistkümneaastane'.

Ajaadverbiaali funktsioonis esineb rohkesti sõnaühendeid, „mis märgivad, millisel ajaühikul, ajaperioodil ja korral tegevus või olukorras olemine toimub või ei toimu"[1] ja vastavad küsimusele millal? Näiteks: šiä pahaŭ aigu tuuit (K.P.) 'sa tuled halval ajal'; müä ordih, ket ordih männüden kežäl (F. M.) 'me oleme (need),

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 167.

kes olid möödunud suvel; hiän äijäl'd pöl'läšt i toizeh päiväl' zamin (K.P.) 'ta väga ehmus ja teisel päeval haigestus'; jälgeh täd ajamah kodih (A.P.) 'peale seda sõidavad koju'; obidan aigah miä šöin ja jöin (O.A.) 'lõuna ajal ma sõin ja jõin'; pühämpäi ilmah narod tahtah teid' kačču (F.M.) 'pühapäeva õhtul rahvas tahab teid näha'; mäzgü aijah tulim kodih (O.A.) 'õigel ajal tulime koju'; männüden kežäl' mü̈ä olim gostiš perhekeh (A.P.) 'möödunud suvel me olime külas koos perega'; ka toizeh päiväl' olnan läks vet' vaš jovemuh (M.L.) 'ka teisel päeval Olgonuška läks jõe äärde vee järele'; täl' kuvvi mü̈ä em. moš aju küläh (K.P.) 'sel kuul me ei saa sõita külasse'; tämun tarveh ol' äijäl'd vin (F.M.) 'tänavu talvel oli väga külm'.

Ajamäärusi on veel tänvuaden 'tänavu(aastal)' ja toič 'tuleval aastal'. Näit.: tänvuaden kažvav hüv kartošk 'tänavu kasvab hea kartul'; toič tulem i kariakš rubim pagizmah (M.L.)

'tuleval aastal tulemе ja hakkame karjala kules rääkima'; poeg toič ľiäiv kaiš (A.P.) 'poeg tuleval aastal on kodues'.

Tegevus -ja esinemisaega märgivad ka noomenid ühes pre-ja postpositsioonidega. Kõige sagedamini kasutatavaks prepositsiooniks on jälǵeh 'pärast' illatiivis. Noomen esineb selle järel partitiivis. Näit.: jälǵeh vihmua voit löudiä äij gribua (O.A.) 'pärast vihma võid leida palju seeni'; turgu miuruh jälǵeh obidua (D.G.) 'tulge minu juurde pärast lõunat'; jälǵeh voinu toǯ pid äijäin ruadua (K.P.) 'pärast sõda pidi samuti palju töötama'; jälǵeh pruaznikku paissáh, ken kuin iččid vèd (M.L.) 'peale pühi räägitakse, kes kuidas end üleval pidas'; jälǵeh šuičmää vuat jäin ukonkeē-akaakeē (K.P.) 'seitsme aasta pärast jäin taadiga-eidega'.

Postpositsiooni päin 'poole' puhul on noomen illatiivis: keviäh päin tuunah lindzet (O.A.) 'kevade poole tulevad linaukesed'; tavveh päin ru-

mi tuuow (O.A.) 'talve poole kuni tuleb';

järelläh 'pärast, järel' esineb koos genitiivse noomeniga: tuanin järelläh koerjen i viädih (K.P.) 'tuuni pärast koer viidigi';

preposition enaen 'enne' esineb koos partitiivis oleva noomeniga: nowž enaen häänd (O.A.) 'tõuse enne teda'; lapšet läktittih enaen obidua varnoh (D.O.) 'lapsed läksid enne lõunat vaarikale'.

Noomenid elatiivis koos tagasõnaga piälič 'pärast' väljendavad ajaadverbiaalina samuti, millal tegevus või olukorras olemine toimub: ühešt päiväšt piälič läheu omah küläh (O.A.) 'ühe päeva pärast läheme oma külasse'.

Võrdlemisi sageli tarvitatakse ka venelaenulisi kaassõnu, nagu čeres 'peale, pärast', poslé 'pärast' jne. Noomen esineb sel puhul partitiivis. Näit.: čeres vüt päivi miiä uidiu (F.M.) 'viie päeva pärast me läheme ära'; poslé obidua miiä tureu täü (K.P.) 'peale lõunat

me tuleme siia'.

b) ajalist kestust ja pidevust märkivad ajamäärused väljendavad aega, kui kaua ja pidevalt toimub (või ei toimu) tegevuses või olukorras olemine. Sellised ajaadverbiaalid vastavad küsimustele kui kaua? kui kauaks? kui pika aja vältel? kui pika ajaga? ja nende funktsioonis esinevad ajaadverbid, noomenid käändevormides ja käändsõnaühendid.

Ajaadverbidest on sagedasemad kaik 'kogu aeg, alati', kaikšub 'üha'; savš 'alati', zavšo 'alatasa'. Näit.: a ivanuškaiz kaik tahtow juwo (M.L.) 'aga Ivanuška alati tahab juua'; zavšo vé piäš sorok (M.D.) 'kogu aeg oli peas tanu'; savš hüä vähäi ńukhettih (K.P.) 'alati nad veidi tukastasid'; nüä äjän kävin i kaikšub läksin (O.A.) 'ma palju käisin ja üha läksin'.

Käändsõna käändevormidest kasutatakse ajalise kestuse ja pidevuse täpsustamiseks genitiivi ja nominatiivi. Näit.: hiän vaiä vuwen ei

i kual' (K.P.) 'ta vaid aasta elas ja suri'; hukk kodv^a zen istuw viel' (OKP, 187) 'hunt natuke istub veel'; ka avandoh händän riptiin, ida issuin üön (OKP, 189) 'vaat, saba jäädanuku laskesin ja istusin öö'; miä vuatan šiwu nedlin (O.A.) 'ma ootan sind nädala';

igä ičttävä ei poikki pellon proijittava (OKP, 85) 'iga ilada ei ole ülle põllu minna';

samuti translatiivis (küsimusele kui kauaks?): eruot päiväkši — prostiče ijäkši (OKP, 84) 'lahkud päevaks — jäta jumalaga igaveseks'; šanotah: kodvazeksi venčaičičiečet (OKP, 22) 'öeldi: natukeseks ajaks laulatad'; hot' nedliksi jätämmä (OKP, 38) 'kasvõi nädalaks jätame'; a nuoret väkäzekši jiähäh tüttöh (OKP, 39) 'aga noored vähekeseks jäävad tüdruku juurde'.

Ajalist kestust (küsimusele kui kaua?) väljendavad ka sõnaühendid. Näit.: jo seičmäi vuat' ivnanpäivät kuin eläm täš kaiš (O.A.) 'juba seitse aastat jaanipäevast, kui elame

selles majas'; kukušk gadaiččow äijäg vuat elät (F.M.) 'kägu ennustab, mitu aastat elad'; puan vuat elettih peritiš (O.A.) 'pool aastat elasid tares'; künnät äijäg päivi šiäl' (A.P.) 'künnad kui palju päevi seal'; jog päivi minu prišras' leikkua i šivel' (K.P.) 'iga päev tuli mul lõigata ja siduda'; hiän kaikkin ajaä nadeitiččow minu pil' (O.A.) 'ta kogu aja loodab minu peale'; počti krugsoit sutkat hiän rnadaw (F.M.) 'peaaegu terve ööpäeva ta töötab'; miä kaikken üän en muannu (K.P.) 'ma terve öö ei maganud'; a kuin ošsetah pinžakan, stanit — i pieťäh puolen igiä (OKP, 45) 'aga kui ostetakse pintsak, püksid — ja kantakse pool eluiga'; platjan pieťäh kaiken tütöšaijan (OKP, 45) 'kleiti kantakse kogu tütarlapseaja'; hiän eli šeičičimenkümmend'ä nellä vuatta (OKP, 35) 'ta elas seitsekümmend neli aastat'; lapši itkow kaiken päivän (OKP, 94) 'laps nutab kogu päeva'.

c) ajalist kordumist ja sagedust väljendavate ajaadverbiaalide funktsioonis esinevad kõigepealt ajaadverbid, nagu tuaš 'taas', tuašša 'jälle', viäl' ~ vil' 'veel', uvešt 'uuesti', harvakš 'harva', tošno 'sageli', tošńei 'sagedamini', muvvet 'vahel', inagda 'mõnikord', čast 'tihti'. Näit.: hiän vil' ruadaw kolhozaš (K.P.) 'ta veel töötab kolhoosis'; ev, viäl' ak virt rauriaw (M.L.) 'või ei veel laulu laulab'; hiän tuaššen žalug (K.P.) 'ta jälle haigestus'; tuaš hänen ka raškittin lesnikom (M.D.) 'taas teda lastigi metsavahiks'; toižeń kerd tuaš vońuw kuam i stukoščiw händzeĺ (K.P.) 'teisel korral jälle lamab vader ja koputab sabaga'; pastepeń hiän mäń (F.M.) 'järkjärgult ta läks'; muvvet miwer on päh nastrojeńie (K.P.) 'vahel mul on halb tuju'; akk händ davai viĺ kirjutmah tošńei (OKP, 186) 'ei tea aga sõimama veel enam'.

Ajalist kordumist tähistavaks adverbiaaliks (küsimusele mitu korda?)

on tavaliselt substantiiv kerd 'kord' kas üksiksõnana või koos mõne teise sõnaga. „Ta väljendab, mitu korda tegevus või olukorras viibimine toimub"[1] ja esineb harilikult singulari nominatiivis või genitiivis. Näiteks: i kaik ižmäń kerd lähtittih miäroh i tüttöń itk (D.O.) 'ja kõik esimest korda läksid kerjama ja tüdruk nuttis'; miä kēran tavotlīn šuvŕen lötöń (K.P.) 'ma kord püüdsin suure konna'; jälgimžen kēran tulin šüämäh (F.M.) 'viimast korda tulime sööma'; ühen kēran tuadih apelsinua (D.O.) 'ühel korral toodi apelsine'; mõnikord võib kerd olla ka elatiivis: kērašt pidäv kaikšub sanu (D.O.) 'kord peab kõik ütlema'.

Nõomenid, mis väljendavad tegevuse või olukorras olemise ajalist sagedust, on harilikult partitiivis, nende ees seisev täiend jog 'iga' nominatiivis. Näit.: jog päivi miä vuatan omu polgu (K.P.) 'iga päev ma ootan oma

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 174.

poega'; jog vuat tunem täŋ, patamu-küläš hüv on (F.M.) 'iga aasta tuleme süa, sest külas on hea'.

2. rühma kuuluvad ajaadverbiaalid.

a) ajalist algust märkivad adverbiaalid väljendavad ajamomenti, millest peale tegevus või olukorras olemine toimub või kestab. Ajaadverbe karjala keele kalõnini murdes sel puhul ei kasutata. Ajalist algust — eluiga, aastaid, millest peale mingi tegevus või olukorras olemine toimub — märgivad kõigepealt noomenid elatiivis, näit.: müä jo lapšešt eläm täš koiš' (F.M.) 'me juba lapsest (peale) elame ses majas'; samuti sõnaühendid (ka elatiivis), näit.: hüä ruadah dengoišt iäl päevišt (K.P.) 'nad töötavad raha eest varasest päevast', ühekšäšt čiässüšt huamaekšeŋ müä kolhozaš ruadaŋ (M.D.) 'kella ühteksast hommikul me töötame kolhoosis'; šüd ajäšt müä eläm äijän kewhäkš (A.P.) 'sellest ajast me elame väga vaeselt'.

Kõige sagedamini tarvitatakse ajalise piiri märkimiseks noomeneid elatiivis ühes postpositsiooniga šuttĺen ~ 'saadik'. Näit.: miä häidä tijäm rapšešt šuttĺen (M.L.) 'me teame teda lapsest saadik'; ühekšäšt čiässüšt šuttĺen miä aren täš (K.P.) 'kella ühekšast saadik me oleme siin'; šüšťä suttĺen miä eläń hüvin (F.M.) 'sellest saadik ma elan hästi'.

b) ajalist lõppu tähistava ajaadverbiaali väljendamiseks kasutatakse kõnes harilikult illatiivis olevat noomenit, millele lisandub postpositsioon šua ~ sud', šuttĺen ~ šuw 'kuni'. Näit.: hiän ruadaw üäh šua (M.D.) 'ta töötab ööni'; tuadih kodiń i koer heil aĺ kuvih šua (K.P.) 'toodi koju ja koer nende juures oli kuni kvadeni'; buab eĺ kewhäkš šurmah suttĺen (F.M.) 'vanaema elas vaeselt kuni surmani'; šügžüh šua hiän eläw küläš (O.A.) 'sügiseni ta elab külas'; ka šiäl huamneksèh šua istah i juwwah (K.P.)

'vaat seal kuni hommikuni istuvad ja jooyad'; häńd šinn külmäht huomneksch šuw (OKP, 187) 'saba sinna külmues hommikuni'; i paimenissa müö elimä šüh šuat (OKP, 52) 'karjas me elasime selle ajani'.

Nimisõnade ees seisvad ja neudega ühilduvad täiendid kuuluvad samuti ajamääruse juurde, näit.: nin elämi nügülzeh aigah šua (O.A.) 'nii elame nüüdse ajani'; nügülzeh aigah šua nikeu ei tiädäu kirjah (K.P.) 'praguse ajani keegi ei tundnud kirja'; vargih päiväh šüttten gulaijah (M.D.) 'kuni valge päevani jahutatakse'; puaneh üäh šua ajettüh mašnavi (K.P.) 'poole ööni sõideti masinaga'.

c) ajalist algust ja lõppu märkiv ajamäärus koosneb reeglina kahest osast: esimene on ajalist algust tähistav ja (esineb elatiivis) teine — ajalist lõppu või piiri tähistav noomen, mis koos kaassõnaga esineb illatiivis. Näit.: huamnekšešt irdah šud hiän

ruadaw kalhozaš (K.P.) 'hommikust õhtuni ta töötab kalhoosis'; ivnanpäivväst täh aigu sŭttten eläm ojakhakš (O.A.) 'jaanipäevast kuni selle ajani elame õnnelikult'; väl päivis't irdah šud miä ruavon ogordaš (K.P.) 'varasest päevast õhtuni ma töötan juurviljaaias'.

d) töö - või tasunormile vastavat ajahulka märkiv adverbiaal osutab, millise ajaühiku ulatuses tööd tehakse või millist tasu teatud ajaühikus tehtud töö eest makstakse. Karjala kaliinini murdes väljendatakse sellised adverbiaalid elatiivi või adessiivi abil, näit.: miväl annettih kovm rublu päivväšt (A.P.) 'mulle anti kolm rubla päevast'; zel' kuvvu annettih vižkümmend rubl'u (O.A.) 'sel kuul anti viiskümmend rubla'.

3. Viisiadverbiaal.

Viisiadverbiaalid tähistavad toimuva tegevuse või olukorras viibimise kvalitatiivset iseloomu ja näitavad, kuidas, mil viisil mingi tunnus, omadus avaldub. Viisimäärused vastavad küsimusele kuidas? mil viisil?

Viisiadverbiaalide funktsioonis võivad esineda adverbid, mis väljendavad täiendilis-määruslikke või täiendilisi suhteid, noomeni käändevormid ja noomenid ühes pre-ja postpositsioonidega, fraseoloogilised sõnaühendid ja des- ja mata- vorm.

Tähenduse järgi võiks viisiadverbiaalid jaotada kahte rühma: 1) viisiadverbiaalid, mis määravad tegevuse kvaliteedi, tema seisundi, tunnuse või toimumise astme ja 2) viisiadverbiaalid, mis määravad ära tegevuse toimumise võimaluse.[1]

---

[1] Синтаксис русского языка. lk. 572.

Käesolevas töös neid kahte rühma ei piiritleta, vaid käsitletakse üldisemalt viisiadverbiaali funktsioonis esinevaid sõnu- ja sõnarühmi, suuremat tähelepanu käändelistele viisiadverbiaalidele osutades.

Karjala keeles, nagu teisteski läänemeresoome keeltes on väga palju viisiadverbe, mis märgivad tegevuse, olukorras viibimise ning omaduse, tunnuse ja seisundi avaldumise viisi.[1] Harilikult kuuluvad nad lauses verbi juurde, nagu tuvl' viimäš tuvcrow (A.P.) 'tuul vilult puhub'; hüppi välin! (A.P.) 'jookse kiiresti!'; eliñ keŵhäkš (O.A.) 'elasime vaeselt'; korhozaš kebikš mänöŵ el' (A.P.) 'kolhoosis läheb elu kergelt'; võivad aga kuuluda ka adverbi või adjektiivi juurde: nagu nüñ hüvin mänöŵ päiv (O.A.) 'nii hästi läheb päev'; meil oli äijäld hüv (F.M.) 'meil oli väga hea'.

Järgnevalt esitatakse viisiadverbiaa-

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 181.

li funktsioonis olevate viisiadverbide loetelu. Enamik neist esineb mingis käändevormis, nagu translatiivis, instruktiivis, illatiivis jne. Viisiadverbiaalid translatiivis: jügikš 'raskelt'; kevähäkš 'valselt'; tuškakš 'igavalt'; mujakš 'kõvasti'; kebikš ~ kevükš 'kergelt'; harvakš 'aeglaselt'; harvimmakš 'aeglasemalt', pattikš 'vihaselt', šomakš 'ilusasti', ožakhakš 'õnnelikult'.

Sisuliselt tähendavad toodud adverbiaalid subjekti sattumist või minekut mingisse seisukorda, ka mingi olukorra muutumist. Järgnevalt näitelauseid: hiän pattikš kaččow miwn piť (O.A.) 'ta vaatab vihaselt mu peale'; pagiž hilfemzekš (O.A.) 'räägi tasemini'; jügikš raiš eliń (M.D.) 'raskesti varem elasime'; vellit elettih iäl kevähäkš (A.P.) 'vennad elasid enne kehvalt'; tuvl' vizukš tuvrow (A.P.) 'tuul nihult puhub'.

Instruktiiv pole tänapäeval läänemeresoome kultes elav käänne, vaid on sageli säilinud adverbina, eriti viisiadverbina, nagu pahsin 'halvasti', hil' lukzen 'tasakesi', hüvin 'hästi', kuin

'kuidas', paremmin 'paremini', jaŋgžin 'jalgsi', välin 'rutu', nin 'nii', puarǯin 'paaris', kakšin 'kahekesi' jne. Näit.: jiattah hänid pahoin (M.L.) 'jõudavad teda halvasti'; jänis välin hüppiw (T.S.) 'jänes jookseb kiiresti'; hüä käwlläh puarǯin (M.L.) 'nad käivad paaris'; pagiǯ miwä kuin šiä elät (F.M.) 'räägi mulle, kuidas sa elad'; hüä kakšin tuwrah miwruh (A.P.) 'nad tulevad kahekesi minu juurde'.

Viisiadverbiaali funktsioonis esinevad viisiadverbid võivad olla illatiivis, nagu vägeh 'vägisi', ristih-rastih 'risti-rästi'; välimbäh 'kiiremini'; skuwppahuoh 'kitsilt', vaššakeh 'vastakuti', puwtillih 'täielikult', šilläh 'tasuta'. Näit.: ristih-rastih šiäkšet lennelläh (M.L.) 'risti-rästi sääsed lendavad'; iäl miähel' vijid vägeh (K.P.) 'varem mehele läksid vägisi'; hüä süättäh minn šilläh (K.P.) 'nad söödavad mind tasuta'.

Illatiivne on ka postpositsioon muaduh ~ muaduih 'moodi', mis koos genitiivis esineva noomeniga moo-

lustab adverbiaalse sõnaühendi. Näit.: mäi en mäh ravsu tiän muaduih (A.P.) 'ma ei oska laulda teie moodi; paiś šah miän ľjaduh, kuu i müö pagiźemma (OKP, 19) 'räägivad meie moodi, nagu meiegi räägime'; hiän eläi toižeа muaduih (T.S.) 'ta elab teistmoodi'.

Allatiivis ja adessiivis esinevatel viisiadverbiaalidel on enamasti instrumentaalne või modaalne tähendus. Näiteid: raps iäneľ itköи (P.7.) 'laps nutab kõvasti (häälega)'; ikkun on kahaш (M.L.) 'aken on lahti'. Adessiivi lõpule võib liituda ka 3. isiku possessiivsufiksi jäänus -h: ov kahauuh olľi i nukstoraш i portuи istuw uroš (K.P.) 'uks oli lahti ja mukk laual ja trepil istub mees'; müä peitokkalľih tuliи (A.P.) 'me tulime salaja'.

Ablatiivi tuletiseks võiks pidada viisiadverbe kebiežeľdi 'kergelt', rumaldi 'meeldi', kohaldi 'otse', kus „sufiks -ľd[i] on ablatiivi instruktiivne edasituletis."[1]

---

[1] A. Genetz, Tutkimus venäjän karjalan kielestä, S 2-14. Helsinki 1881, lk. 54.

Näit.: žiivatta šüöw rumaldi šillossuo (OKP, 18) 'loom. sööb meeldi silo'; tėlegä läksi kibiežėldi (OKP, 12) 'vanker läks kergelt'.

Teoriisi tähistavad ka viisiadverbiaali funktsioonis olevad elatiivsed adverbid, nagu kerrašt 'korraga' ja ümeštah 'mesti', viimases on elatiivi lõpule liitunud 3. isiku possessiivsufiksi jäänus -h. Näit.: hüä tunnah kerrašt minnuh (O.A.) 'nad tulevad korraga minu juurde'; anotüün ümeštah eländi (O.A.) 'hakkasime mesti elama'.

Noomeneid viisiadverbiaali funktsioonis kasutatakse karjala kaliini murdes harva — ainult abessiivis. Näit.: miä šukit i štanuoit läksin (D.O.) 'ma läksin sukkadeta ja püksätä; a rib huanet davai üksin karjin šuiamah (M.S.) 'aga rebane muretult üks kala haavad loopima'; i hengeh võõtäh kivgui (M.L.) 'ja hingetult lamavad alguil'.

„Fraseoloogilistest ühendeist esinevad viisiadverbiaali funktsioonis sellised kahest käändevormist koosnevad

ühendid, mis märgivad ülekantud tähenduses tegevuse ja olukorras olemise tasemist."[1] Näit.: zver kärlöw nellil' mapaii (K.P.) 'metsloom käib neljal jalal'; rapš l'äkš nellüü kondomzin (M.L.) 'laps läks neljakäpukil'; miä šuvrin paroin haukīn l'ubi (K.P.) 'ma hammustasin suurte tükkide kaupa liba'; šū avul hiän oiuw mi vägi (O.A.) 'sun lahti ta karjub mis jaksab'; nük ed ak rävetlih oimah mi ot vägi (M.L.) 'taat ja iit pistsid karjuma kõigest väest'.

Lõpuks märgivad tegevuses ja olukorras olemise viisi ka venelaenulised adverbid, mida on karjala kules rohkesti, nagu gord 'uhkelt', suiozn 'tõsiselt', rad' 'rõõmsalt', skr'itno 'avameelselt', nežnoikš 'õrnalt'; zdorov 'tublilt', ničevo 'keskmiselt', kajokak 'kuidagi', spokoin 'rahulikult'. Näit.: hiän gord kandaw flagu (A.P.) 'ta kannab uhkelt lippu'; hiän suiozn kačč'ow miwn pil' (O.A.) 'ta vaatab tõsiselt

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 184.

mu piale'; ruad' aššum kodiš (A. P.) 'rõõmsalt läheme koju'; skrjtno kaik pagizem (M. D.) 'avameelselt kõik räägime'; lipukzet nežnoiks' lennilläh (T. S.) 'liblikad lendlevad õrnalt'; hiän zdorov hüppiw (P. J.) 'ta jooksis tublilt'.

Viisiadverbiaali astme väljendamiseks kasutatakse ka viisiadverbide algvõrdest moodustatud kesk- ja ülivõrret, nagu: välin — välimbäh-sousem välin 'küresti — küremini — kõige küremini'; harvakš — harvemmakš-sofsem harvakš 'aeglaselt — aeglasemalt — kõige aeglasemalt'; mujakš — mujemmakš — sousem mujakš 'kõvasti — kõvemini — kõige kõvemini'; hüvin — paremmin — sofsem hüvin 'hästi — paremini — kõige paremini'.

4. Põhjuse-adverbiaal.

Põhjusmäärused tähistavad tegevuse, olukorras viibimise, seisundi või tunnuse põhjust ja nendeks on põhjusmäärsõnad, nimisõna käändevormid ja käändsõna koos kaasõnaga.[1]

Põhjusmääruse funktsioonis väivad sega esineda kõigepealt adverbid, nagu miks' 'miks'; mintäh 'mispärast', žentäh 'seepärast'. Näiteks: miń täh šiä miveŕ kakrua ed andan (P.S.) 'mispärast sa mulle kakku ei andnud'; ženitäh jogahińe i stremiečov kaikki katokšet kattua päŕiellä (OKP, 106) 'seepärast igaüks püüabki kõik katused pilbastega katta'.

Nagu toodust selgub, on postpositsioon täh 'pärast' liitunud genitiivsele adverbile, moodustades koos sellega liitadverbi. Noomenitest esineb ta aga lahus, nagu näit.: häńen šiďannünnän täh meilä leibäkeškie ei liene (OKP, 109)

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 191.

'tema vihastamise pärast meil leiva lõppu ei tule'. Paralleelselt postpositsiooniga täh on tarvitusel ka postpositsioon näh 'pärast'. Näit.: a tuatot-muamot hoovkittäh meiń-näh (M.L.) 'aga isad-emad ohkisid meie pärast'; mińä tuliń täń tein-näh (T.S.) 'me tuleme siia tee pärast'. Enamkasutatavatest postpositsioonidest väiks nimetada veel šüün ~ süüt 'põhjusel' ja tokkua 'tõttu'. Näit.: mistä süüt kolme čleńa oldih suvdittu (OKP, 8) 'mis põhjusel kolm liiget olid süüdi määratud'; pańib ćuajušt šüün (T.S.) 'äitäh te eest'; nu ka tämän tokkua tullah i brihat (OKP, 38) 'noh, ja selle tõttu tulevad ka poisid'; lapšen tokkua i näńikällä nokkua (OKP, 86) 'lapse tõttu on ka hoidjal toitu'.

Noomeni käändevormidest kasutatakse kõige rohkem elatiivi, nimetades sagedasti „nähtust, mis põhjustab antud tegevust, olukorras olemist või tunnuse avaldumist."[1]

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 192.

Näiteks: kuandih nälläšt (F. M.) 'surid näljast'; d'engašta i howketah (F. M.) 'raha pärast ka ohitakse'; no olgikatoš vain šuvrešta hiäštä (OKP, 106) 'kuid õlgkatus vaid suurest hädast'; vihmžista pulvaš vihahtaw, lähtöw kažvamah (OKP, 62) 'vihmadest lina rohetab, läheb kasvama'.

Peale elatiivi kasutatakse veel inessiivi, näit.: hüväš el'annäš nagrtah, a pahaš el'annäš itkitäh (K. P.) 'heast elust naerdakse, aga halvast elust nutetakse';

samuti adessiivi, mis märgib, „missugustel asjaoludel või millest ajendatuna toimub predikaatverbiga märgitud tegevus või olukorras viibimine"[1], näit.: mänd'ih omalla väl'el'ällä (OKP, 46) 'mindi omal tahtel'.

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 192.

5. Otstarbe-adverbiaal.

Otstarbemäärus tähistab tegevuse või olukorras viibimise otstarvet ning eesmärki ja vastab küsimustele mis otstarbel? mis tarbeks? misjaoks? milleks?.[1] Otstarbemääruseks võib lauses olla otstarbemäärsõna mih varoin? 'misjaoks', „milles avaldub küsimus tegevuses või olukorras olemise otstarve kohta."[2] Näit.: ei mih varoin i andia : on pullassa ruogia' (OKP, 156) 'ei ole, mille jaoks andagi : põllul on toitu'.

Kõige sagedamini esineb otstarbeadverbiaalina noomen illatiivis koos postpositsiooniga varoin 'jaoks, tarvis', näit.: paimen ruoškua punow kaikkeh karjah varoin, a ei ühteh lehmäh (OKP, 87) 'karjane rooska punub kogu karja jaoks, aga mitte ühe lehma (jaoks)'; pärieh varoin valičet parahan punow, štobi ei oiš okšua (OKP, 106) 'peergude jaoks valid pa-

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 193.
[2] Sealsamas.

rema puu, et ei oleks õksi'; panow heiiii hawdah silassah varsin (O.A.) 'paneb heinu auku silo jaoks'; hüä ruavettih bojarnoih varsin (M.L.) 'nad töötasid mõisnike jaoks'.

Otstarve-adverbiaalina võivad esineda veel noomenid partitiivis koos postpositsiooniga vaš 'järele'. Näit.: padua vaš ajeldih (OKP, 61) 'paja järele sõitsid'; a männäh leibi vaš (K.P.) 'aga minnakse leiva järele'; tüt' läks vetí vaš (F.M.) 'tüdruk läks vee järele'; lähtitäh šuah karbun vaš (O.A.) 'läksid soolu jõhvikate järele'.

Kasutusele on võetud ka venelaenuline prepositsioon dlia 'jaoks', mis esineb koos venekeelse noomeniga, näit.: ol' muwandzii dlia pamiat 'oli mõnedel mälestuseks'.

ma-infinitiivid otstarkemäärustefunktsioonis „märgivad küsimustele mis otstarbel? milleks? seda tegevust ja olukorras olemist, mida asutakse, istutakse, minnakse tullakse jne. tegema'[1]. Näit.:

---

[1] K. Mikkola, Määrus lk. 194.

nuoĺiž'o školan loppehuoh ei aja linnoih kibiedà ilàuĺià eččimàh (OKP, 9) 'noorsugu kooli lõpetades ei sõida linnadesse kerget ilu otsima'; a kumbazet iče ajeldih tuomah (OKP, 61) 'aga kes ise sõitsid tooma'; piďäw žeižattua kuwĺahažih kuivamah (OKP, 63) 'peab panema rõuku kuivama'.

6. Teoadverbiaal.

„Teomäärus märgib tegevusse või olemisse asumist (küsimusele mida tegema?), tegevuses või olemises viibimist (küsimusele mida tegemas? mida tehes?) ja tegevuse sooritamise suunalisust (küsimusele mida tegema?)."[1]

Kõige sagedamini esineb teoadverbiaalina karjala kuues II infinitiiv, nn. -mah- ~ -mäh- infinitiiv. Seega võiks tal antud juhul olla üks põhiline funktsioon: märkida tegevusse või olemisse astumise algust või seda tegevust, mida asuti või asutakse sooritama. Näit.: ruvettih kuččumah maučikkah (OKP, 58) 'hakati kutsuma maasikale'; rubiev pelvaš šualistumah — čuĺkü rubiev ruškuomah (OKP, 63) 'hakkab lina küpsema — kupar hakkab prunnistuma'; šualista pelvašta piďäw ruveta déŕimäh (OKP, 63) 'valminud lina tuleb hakata kitkuma'; miďä rubiemma kudomah

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 195.

(OKP, 65) 'mida hakkame kuduma'; läht'iťäh vettä ammuldamah moržien da šulahaňe (OKP, 99) 'läksid vett ammutama mõrsja ja peigmees'; ruvettih toine toizella šanelomah, ken kedä kuin küimätti (OKP, 152) 'hakati teineteisele rääkima, kes keda kuidas kiusmetas'; da dubinalla turkkie kunne popadiw riihkimäh (OKP, 153) 'ja kepiga kasukat kuhu juhtub löömä'; ruvettih l'endilmäh linnut (M.L.) 'hakkasid lendama linnud'.

Harva esineb teoadverbiaali funktsioonis (II infinitivi kõrval) ka I infinitiiv. Näit.: heiňaigah pelvaš zavodiw kukkie (OKP, 63) 'heina ajal lina läheb õitsele'; predsedjatel' toiz'inke kommunistoinke alotti strojie ruvtta el'äidiä (OKP, 8) 'esimees koos teiste kommunistidega hakkas ehitama uut elu'.

Lõpuks võib teoadverbiaalina esineda ka noomen käändevormis, harilikult illatiivis, nagu näit.: l'äksiň meččäh musiikkah (M.L.) 'läksime metsa mustikale'; a miä hot' meččäh käväz'i vavarnuh (K.P.) 'aga mina kasvõi

läheksin vaarikale'; l'ähtittih gribah (O.A.) 'läksid seenele'; l'ähtiettih meccäh marjah (OKP, 52) 'läksid mitsa marjule'; rejellä mužikka halgoh ajaw (OKP, 152) 'reel talumees puude järele sõidab',

samuti inessiivis, näit.: eglē mūä olim vavarnuš (D.G.) 'üle me oleme vaarikal'; jõg päiv olen ruavoš (M.Y.) 'iga päev olen töös'; ühtenä vuodena meilä oli trohkon mitä paimenissa (OKP, 113) 'ühel aastal meil oli Trohkon Mitja karjas'.

7. Seisundiadverbiaal.

Seisundiadverbiaal karjala kuule kaliinini murdes väljendab, millises olukorras või seisundis ollakse, midagi tehakse või milles miski asi, ese, olevus on. Sega on ta võrdlemisi lähedane viisiadverbiaalile.

Seisundit tähistavad harilikult noomenid sisekohakäändeis, enamasti inessiivis, nagu näit.: ov oli pliŋguš (A.P.) 'uks oli riivis'; kes elessä, se i huolessa (OKP, 85) 'kes elus, see ka mures'; hüä čuč eroš annah (M.D.) 'nad on vaevalt elus'; čüsisissä ollah miehet kumbaźet hüvin riatah (OKP, 9) 'nii seis on mehed, kes hästi töötavad'.

Noomenid translatiivis väljendavad seisundiadverbiaalidena kelt, milles räägitakse ja mida kasutatakse, näit.: toič tulem i kariirakš rubiŋ pagizmah (M.D.) 'tulevat aastal tuleme ja karjala kulles hakkame rääkima'; enemb kniškaš võnüläkš, a ros-

skažžin karjalaks (O.A.) 'loeksin raamatut vene kuules, aga jutustaksin karjala kuules'.

8. Hulga -ja mõõduadverbiaal.

„Hulga -ja mõõdumäärused lähendavad tegu-, omadus- ja määrsõnu ning täpsustavad tegevusest või olukorras viibimisest osavõtjate hulka, käidud või sõidetud tee pikkust, eseme raskust, kauba maksumust, olendi vanust jne."[1] Nad vastavad küsimustele mitmekesi? mitmekaupa? kui palju? kui suur?. mitu? jne.

Hulga -ja mõõduadverbiaalidena esinevad lauses a) adverbid, nagu üksiin 'üksi'; kahekeš 'kahekesi', kolmekeš 'kolmekesi', neliäkeš jne. Näit.: üksiin kitkiś, hüä ammuu aiś kitkit (K.P.) 'üksi kitkuks, oleksid nad ammu kitkutud'; kahekeš vuataà jog päivi, i kolmekes ukoskeĕ (K.P.) 'kahekesi ootame iga päev ja kolmekesi taadiga'; muamoi oliì neliäkeš (O.A.) 'emal oline neljakesi'; äijägö taivahašša tähüttä (OKP, 105) 'kui palju on taevas tähti';

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 197.

ikkunašta muamah küžüü : monigo miešta näägü (OKP, 104) 'aknast ema küsib : mitu inimest paistab';

b) käändervormides olevad arv - ja kimisõnaühendid, näit.: müö muada piimmä vain ühtilä hengelilä (OKP, 12) 'me pidasime maad vaid ühe hingega'; miän tuatolla oli kümmenen kolme lapšie (OKP, 51) 'minu isal oli kalmteist last'; lüpšäw kolme puastä huomnekšella (OKP, 25) 'lüpsab kolm topi hommikul'; kalmigo on niin metrua kakši šadua küläštä (OKP, 43) 'kalmistu on nii meetrit kakssada külast'; jogohizella on üksi piä olgupäililä (OKP, 85) 'igaühel on üks pea õlgadel'; levehütten viellä metriä, korkehutten kakši metriä, pidehütten üksitaista metriä (OKP, 18) 'laius neli meetrit, kõrgus kaks meetrit, pikkus üksteist meetrit'; oli neliäkümmendä taluo (OKP, 43) 'oli nelikümmend talu'; nüüt miun grupašša on kahekšantoista'tä lehmiä (OKP, 9) 'nüüd minu grupis on kahteksateist lehma'; oli tüneštä diametrua müoten metrua puolitoista (OKP, 44) 'oli tünest diameetri järgi meetrit poolteist'.

c) arvsõnad üksi, ilma nimisõnadeta, näit.: ühekšäišt ei ükś ei nid́ (K.P.) 'ühekssast ükski ei läinud ära'; lehmä kakši päivä ńi ühtä ei andan (OKP, 25) 'lehm kaks päva midagi ei andnud'; ühen i ńüšťä viŕiťüü, a kakši meccäh kočahettih (OKP, 150) 'ühe nendest süütasin põlema, aga kaks hüppasid metsa'.

Hulga- ja mõõdmadverbiaalid, mis kumluvad adjektiivide juurde, märgivad, mitu korda, mitme võrra on nähtusi, asju, olendeid vähem või rohkem, kui raske mingi nähtus või asi on ja. Näit.: jügie on dengua šuaha, kahta jügiembi on pidiä (OKP, 85) 'raske on raha saada, kaks korda raskem on hoida'; ühel vähem kärbzel' (M.L.) 'ühe võrra kärbseid vähem'; neliaist vuat hiän ol' vanha (A.P.) 'ta oli neliteist aastat vana'.

„Hulga- ja mõõdumääruse funktsioonis võivad esineda ka .. sõnaühendid koos kaassõna tähenduses olevate nimisõnadega"[1] piäh 'kauguselt',

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 200.

piäštä 'kauguselt'. Näit.: viršan kolmekümnenen piästä tuodih padua (OKP, 61) 'versta kolmekümne kauguselt toodi pada'; hiän läks' ühen metrüä piäle (K.P.) 'ta läks ühe meetri kauguselt'.

9. Määra-adverbiaal.

„Määra-adverbiaal märgib, „mil määral ja millisel astmel seisund, tunnus, omadus, tegevus ja olukorras olemine avaldub"[1] ning vastab küsimusele kui-võrd?

Määra-adverbiaali funktsioonis esinevad enamasti adverbid, mis laiendavad nii määr-, omadus-/kui tegusõna, tähistades teatud tunnuse, seisundi, aja, ruumi, kaalu, hulga, määra, nagu väh~ vähän 'vähe', vähźeld 'veidike'; kül'läld 'küllalt', äjän ~ äj 'palju', enämmää 'rohkem', kaikkin 'kõik', kaikkih 'ühtekokku', enämb 'enam', äjänvähän 'õige veidi, tsipake', lijäkš 'liiga', täivven 'täis', śen verdźa 'seevõrd' jne. Näit. vähän paisśah külläš (M.D.) 'väike räägitakse külas'; miä duvmaičin, što päiväl väh oddhaičlle (A.P.) 'ma mõtlen, et puhkan päeval veidi'; miä vähźeld varjan (O.A.) 'ma natuke kardan';

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 200.

jo tuow muâ madoiw (O.A.) 'juba külalt me töötasime'; äijän käwin i kaikšnb läksin (D.O.) 'palju käisin ja iha läksin'; äijäld on äij varannu mičäš (S.T.) 'väga palju on vaarikaid metsas'; miä enämmää pagizžiw a valvaiw (K.P.) 'ma rohkem räägiksin, kuid väsisin'; lapši minul ol äij: kaikkih ol šeičmäi (K.P.) 'lapsi oli mul palju: ühtekokku oli seitse'; čuai on lijäkš magi (O.A.) 'tee on liiga magus'; hiän oli äijän-vähän kirjah mahtaja (OKP, 108) 'ta oli õige vähe kirjaoskaja'; ni kellä raijonašša kanat ei muišta šen verdja jäičiä kuin hänellä (OKP, 8) 'mitte kellelgi rajoonis kanad ei mune niipalju muna kui temal'.

10. Võrdlusadverbiaal.

„Võrdlusmäärused väljendavad võrdluse kaudu tegevuse toimumise ja olukorras viibimise viisi või omaduse ilmnemise astet."[1].

Kalifaini murdes seob võrdlusadverbiaale oma põhisõnaga konjuktsioon kuin 'kui, nagu', millega algavad adverbiaalid kujutavad võrdlevalt, kuidas mingi asi, nähtus avaldub, toimub jne. Nad laiendavad nii adverbe, adjektiive kui verbe. Näit.: üläkiäniä on šavu kuin tumana joven päällä (OKP, 12) 'ülevat on suits nagu udu jõe peal'; lagi i seiniät läimet' tiin kuin liakalla kattettu (OKP, 12) 'lagi ja seinad läikisid kui lakiga kaetud'; miun kui tuuni port i miä ka kuin jähüin (K.P.) 'mind kui tulega põletas ja ma nagu jahtusin'; jaunat muamoi vargit kuin noskat (O.A.) 'jalad emal valged nagu sokid';

---

[1] K. Mikkla. Määrus. lk. 202

pakkane pawguw, kuin kuŕikalla šeiŕiä pawvuttaw (OKP, 70) 'pakane paugub, nagu kurikaga seina paugutab'; kärbz'it kuin niagraiì pis'täh (O.A.) 'kärbsed nagu nõelaga torgivad'; kizuaw kuin kaz'i hüreŋken (OKP, 95) 'mängib nagu kass hürega'.

Mõnikord kasutatakse võrdleva konjuktsioonina ka venelaenulist sidesõna čem 'kui, nagu'. Näit.: näin... s'ilossu l'iew parembi čem hawvaššа (OKP, 19) 'nii silo saab parem kui (silo)augus'.

Naomeni käändevormidest esinevad võrdlusadverbiaalina naomenid partitiivis, laiendades võrdlusastmes olevaid adjektiive. Näit.: veŕi vet'tä saŋgembi (OKP, 88) 'veri on veest paksem'; hiän paremb on miun (O.A.) 'ta on minust parem'; d'iedalla oli mučču iukka, kümmendä vuotta vanhembi d'iedno (OKP, 11) 'taadil oli naine Iukka, kümme aastat taadist vanem'.

B. Eriadverbiaalid.

„Erimäärused tähistavad tegevuse ja olukorras olemise viisi tingimusi ehk esemelisi suhteid. Nad märgivad olendeid, esemeid ja nähtusi, kellega või millega on tegevus, olukord, omadus või tunnus kaudselt seotud. Seesugused määrused väljendavad kaudset sihti, ainet, abinõu, kaasolu, ilmaolu, tegijat, omajat, olukut, tulemust, omadust jne. kes või mis seisab antud tegevuse, seisundi või tunnusega seoses."[1] Vastavalt oma funktsioonile lauses jaotatakse eriadverbiaalid alaliikidesse, nagu 1) sihi-, 2) aine-, 3) abinõu-, 4) omaja-, 5) tegija-, 6) kaas- ja ilmaolu- ning 7) olukuadverbiaal.

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 150.

1. Sihiadverbiaal.

Sihiadverbiaali funktsioonis esinevad noomenid sise- ja väliskohakäändeis või koos kaassõnadega, mis märgivad olendit, asja jne., kellele või millele on tegevus või seisund suunatud.

a) sihiadverbiaalid sisekohakäändeis väljendavad kellessegi või millessegi suhtumist, kelleski või milleski midagi nägemist, kellestki või millestki rääkimist, kuulmist jne. Näit.: a briha, brat mieldü jeśki miwh, niin tüönidi kenen nii hüteń kuččumah (OKP, 102) 'aga paiss, vennas, kui armus minusse, siis saatis kellgi kutsuma'; hiäa vlubič miwh (O.A.) 'ta armus minusse'; leppä lepäššä vigua nägöw (OKP, 86) 'lepp lepas viga näeb'; tuaton muruzet i palazet ollah lapšešša (OKP, 95) 'laps on isaga sarnane'; ev šüdä riähkä, mi šuwh mänöw (OKP, 84) 'ei sellest ole pattu, mis suhu läheb'; ruvol'ütgo šie šuvviista i pieniišta nägüvaz'istä i

näägümättömistä (OKP, 74) 'kas lahkuvid sa suurtest ja väikestest nähtavatest ja nähtamatutest'; hiän ilmvo opaštuo vesisiäzistä (OKP, 8) 'ta andis nõu õppida vesjegonskilastest; reb istuč hänel šelgäh, grebič kagurašt (M.S.) 'rebane istus talle selga, haaras kaelast'.

Harilikult on verbide kirjutama, jutustama, rääkima, kuulama puhul noomenid ühes postpositsiooniga näh illatiivis või genitiivis. Näit.: täh näh pagizem (F.M.) 'sellest räägime'; hiän kirjuttuw omah riadah näh (OKP, 9) 'ta kirjutab oma töast'; mia kuvzin hänen näh hüviä (M.L.) 'ma kuulsin temast head'; pais' oman ruavon näh, oman rvadon näh (M.L.) 'räägi oma töast, oma tegemisest'.

b) sihiadverbiaalid väliskohakäänded (adessiiv-allatiivis ja ablatiivis) väljendavad olendit või eset, kellele või millele midagi on tehtud, antud, öeldud, kellel on midagi ülda, teha (adessiiv-allatiiv) või kellelt ja millelt midagi saadakse, tahetakse jne. (ablatiiv). Näit.: oh pasibo teilä, minun arma-

hat omazet (OKP, 72) 'oh aitäh teile, minu armsad omaksed'; ruuettih taine toizella šaulomah, ken kedä kuin külmätti (OKP, 152) 'hakati teinetisele jutustama, kes keda kuidas külmetas'; kiĭ dostoničaw, a kiĭ ei dostonič (D.O.) 'kellele jätkub, aga kellele ei jätku'; davai miwèi kakrat (M.S.) 'anna mulle kakud'; mäńen diadoì perhvatku viämäh (M.L.) 'läheu vanaisale einet viima'; i uk broníloiì andaw kakrua (T.S.) 'ja taat varestile annab kakku'; miwl ičell tahottais dastat, da ei ol (OKP, 183) 'mulle endale tahaksin saada, aga ei ole'.

c) sihiadverbiaalid komitatiivis nimetavad olendit, eset või nähtust, kellega või millega on tegevus, olukorras viibimine, seisund, omadus ja tunnus seotud.[1] Näit.: miĭ ved' trudno on kaheì šiwnkeĕ (F.M.) 'meil ju raske on kahel sinuga'; miwnke lavlelomah kallehie st'ühuźie (OKP, 72) 'minu-

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 211.

ga laulma kalleid palveid'.

d) sihiadverbiaalid kaassõnaga märgivad olendeid või esemeid, kelle või mille peale mõeldakse, vihastutakse, loodetakse, ollakse uhke, rõõmus jne. Näit.: podaidih tämän naizen piĺ sudu (M.L.) 'tehti selle naise nile kohus'; miä en männün ni kenen tagukš (M.D.) 'ma ei läinud kellelgi (minule)'; hiän žualič miun piĺ (F.M.) 'ta kaebas minu peale'; nain' oĺ gord pojjan piĺ (F.M.) 'naine oli uhke poja peale'.

2. Aineadverbiaal.

„Ainemäärus tähistab karilikult ainet ehk materjali, millest miski on või millest miski on tehtud[1], samuti kellest või millest midagi saab või on saanud. Selpärast esinevad aineadverbiaalina vaid noomenid elatüüs, vastates küsimusele kellest või millest koosneb? kellest või millest tehtud? Näit.: ühestä huavasta liev l'eibälabieda i tuahilabieda (OKP, 88) 'ühest haavast saab leivalabida ja sõnnikulabida'; kakkarua kagrasta, l'ibo vehnäsťä (OKP, 68) 'kakku kaerast või nisust'; a jallessa niiniistä i tuohisťa luapottie pietťih, a aigah i raijasťa (OKP, 61) 'aga jalas niinest ja tahust pastlaid kanti, aga vahel ka pajukoorest'; ruohtimeštа kezrätäh ruohinlangua da kuvatah värčči (OKP, 63) 'takust kedratakse takulõnga ja kootakse kotti'; <u>uk</u>.

---

[1] H. Mihkla, Määrus. lk. 212.

l'ähem mumešt ruavam tüt'z'en (M.S.) 'taat, läheme teeme lumest tüdrukut'; luajittih šuolavakkaz'ie tuohešta (OKP, 61) 'tehti soolavakke tohust'; purvhašt sučtah sučinkua (A.P.) 'linast punutakse nöörü'; nüst'ä kuvot värčie (OKP, 135) 'neist kood kotte'; sukoykat kuvott" šarrašt mušša̮št (OKP, 184) 'sukad on kootud mustast villast'; a suomoin hienon ruattien kuvot šuvašharjalla harjatuošta tüöštä (OKP, 135) 'aga kõige peenemad rüüd kood harjasharjaga soetud linast'.

3. Abinõuadverbiaal.

Abinõuadverbiaali funktsioonis esinevad noomenid käändevormis, mis märgivad, kelle või mille abil midagi tehakse või millel ja millega midagi tehakse või on tehtud.

Abinõuadverbiaalina kasutatakse kalüünini murdes adessiivi, mis tähistab töövahendit või abinõu, millel või mille abil midagi tehakse. Eesti keles vastab sellele enamasti translatiiv. Näit.: pualikalla i lapšet kolotitah (OKP, 133) 'muiga ka lapsed kolgivad'; leikkai käzin veičeŋ (M.L.) 'lõikas noaga kätte'; niit ruatah mašinoilla (OKP, 63) 'niid tõötatakse masinatega'; lovkko šalbiači levielläŋ kriškalla (OKP, 12) 'korstnaauk sulgus laia peldiga'; ei olun, millaŋ telegiaŋ voidja (OKP, 12) 'ei olnud, millega vankrit määrida'; pohjan rannat aršinua müöt' veičeŋ nokalla piirrät (OKP, 129) 'põhja ääred jaovlaua järgi noaotsaga joonistad välja'; kahella niijelläŋ kuvot (OKP, 137) 'kahe niiega kood'.

4. Omajaadverbiaal.

Omajaadverbiaal märgib olendit, kellele mingi ese, asi, omandus kuulub ja vastab küsimusele kelle oma? Omaja-adverbiaalina esinevad kaliinini murdes nuomenid käändevormides, harilikult adessiivis. Näit.: häniellä oli šuuri sadu tiälä (OKP, 100) 'tal oli suur aed siin'; kellä on herasta, on šillä i elasta (OKP, 85) 'kellel on meisterlikkust, sellel on ka rikkust'; mijada häniellä oli äijä (OKP, 12) 'maad oli tal palju'; a ennen šulkuo vain harvalla tütöllä oli (OKP, 137) 'aga enne oli vaid mõnel tüdrukul südi'; miun poijan on hüvät znakomit (A.P.) 'mu pojal on head tuttavad'.

5. Agentadverbiaal.

Tegijamäärus ehk agentadverbiaal väljendab tegevuse sooritajat ehk tegijat.[1]

Agentadverbiaali esineb käsitletavates karjala murretes suhteliselt harva. Seda väljendatakse adessiivi abil, nagu näit.: hiän käšk minvèi, mäń kodih' 'ta käskis minul minna koju'; minvla pidäiś muzikkua tavattua (OKP, 152) 'minul tuleks mest püüda'; ruvettih duvmaimah: kellä kumbazeh männä (OKP, 152) 'hakati mõtlema: kellel kummasse minna'.

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 216.

6. Kaas- ja ilmaoluadverbiaal.

Kaasaluemäärus väljendab, kellega või millega kaas tegevus või olukorras viibimine toimub. Kaasaluadverbiaalina esinevad kaliinini murdes naomenid komitatiivis, mis tähistavad, kelle või mille osavõtul või kelle ja millega kaas midagi toimub. Näit.: vellelöinken müö rubeimma ruadmah mečäššä (OKP, 55) 'vendadega me hakkasime töötama metsas'; pidi kažvua miwla muačihanken (OKP, 20) 'ma pidin ilus kasvama võõrasemaga'; predsediatel toižinke komunistoinke alotti strojie uwtta elänidiä (OKP, 8) 'esimees koos teiste kommunistidega hakkas ehitama uut elu'; elä venčaiččieče tämäinke ukonkeš (OKP, 22) 'ära laulata (end) selle vanamehega'; šulahane neičiinke rennah istuočow (OKP, 38) 'peigmees istub kõrvuti tütarlapsega'; ajunah toiš toiženkeš gaščitah (M.D.) 'sõidavad teinetteisega küllä'; elettin kuam kuamainkeš-luikk revonkeš (O.A.) 'elasid vader vaderiga — hunt rebasega'.

Samuti märgib kaasaloadverbiaal komitatiivis esemeid, mida millegi juures kasutatakse ja kaasas kantakse, näit: l'iew dubinaʒenke kävelläˆ (OKP, 149) 'hakkab kepiga käima'; nagrudńikk i vüäˆ oldiḑ šulkkuń kiśtoiŋke (OKP, 184) 'põll ja või olid südist narmastega'; harva miśśäˆ on vieläˆ peritit pitiŋke lauʒoiŋke ülči seińüˆ (OKP, 12) 'harva, kus on veel tared pikkade laudadega kuni seinani'; todorskai kniigašša „ruoʒi vintofkanke i pluwganke" kirjutti, kuin üüh aigoih riattih eiʒimäʒet veśśiu komunistat (OKP, 8) 'Todorskoi raamatus „Aasta vintpüssi ja adraga" kirjutas, kuidas nendel aegadel töötasid esimesed Vesjigonski kommunistid'; al' heil' puiʒut mejeŋkeẽ (O.A.) 'olid neil tared meega'.

Ilmaoluadverbiaalid märgivad olendit, nähtust, eset, kellata või millata tegevus taimub või ei taimu. Sageli on ilmaoluadverbiaalideks noomenid abessiivis ühes prepositsiooniga irman 'ilma'. Näit.: irman šivtˆ miäˆ bi varaiʒin oma kaiš (M.L.) 'ilma

sinuta ma kardaksin olla kodus'; irmaã minù hüä i lähtitïh kodih (D.O.) 'ilma minuta nad läksidki koju'; tüt ol' kuin irmaã pät (F.M.) 'tüdruk oli nagu ilma peata'.

7. Predikatiivadverbiaal.

Olekumäärusekс ehk predikatiiv-adverbiaaliks nimetatakse seesugust tegusõna laiendit, milleks on nimi- või omadussõna ... ja mis väljendab tegevuse või olukorras viibimise ajutist, juhuslikku või muutunud olekut, seisundit ja omadust või tegevuse tulemust[1].

Täis esitatakse predikatiivadverbiaali kaks alaliiki: 1) subjektiline ja 2) objektiline predikatiivadverbiaal.

1) subjektiline olekumäärus kuulub verbi *ol* 'olla' ja muude sihitute tegusõnade juurde ning „nimetab olendit või nähtust, kelleks või milleks ollakse, ... kellena või millena tegevus või olukorras viibimine toimub."[2] Tega esineb ta translatiivis või essiivis. Näit.: *ennen šiđa oliin minnoičičikkana* (OKP, 150) 'enne seda olin minnipildur'; *hiän*

---

[1] K. Mihkla, Määrus. lk. 221.

[2] Sealsamas, lk. 221 – 222.

jäi sirotkaks (K.P.) 'ta jäi vaeslapseks'; eli hiän kazakkana pomeššikašša (OKP, 22) 'ta elas sulasena mäisas'; toin tütäri ruadaw burgahtrin (K.P.) 'tiine tütar töötab raamatupidajana'.

2) objektiline olekumäärus laiendab sihilisi tegusõnu, täpsustades sagli tegevuse tulemust. Nii märgib ta translatiivis, kelleks või milleks saadakse, kelleks või milleks midagi tehakse. Näit.: i koiran vaivuttaw i iče vaivut ľötökši (OKP, 197) 'koera vaevab ja ise vaevad end kannaks'; pilie merkua müöt' ühenpiduzikši čurkazʼiksi (OKP, 106) 'saagida mõõdu järgi ühepikkusteks tükkideks'; samuti kelleks või milleks kedagi või midagi kutsutakse ja hüütakse, näit.: nüt kolotittuo pulvašta šanotah trestakši (OKP, 63) 'nüüd nimetatakse kolgitud lina ehtinaks'; jälgimmäšťä lašta šanotah pahnanpohjimmazekši (OKP, 95) 'viimast last nimetatakse kõige pesapõhjasemaks'; že vieľä parembi on, čistoikši kučutah (OKP, 125) 'see on veel parem, kutsutakse puhtaks';

objektiline predikatiivadverbiaal mär-

gib translatiivis veel seisukorda, millesse olend või asi satub või missuguseks ta muutub. Näit.: bajarii külmi kägärakši (OKP, 153) 'mäisnik külmus krimpliks'; luwkši turkin külmat'iin (OKP, 153) 'luuks kasuka külmetasin'; jiä t'erveheksi i šie (OKP, 152) 'jäi terveks ka sina'.

Verb l'iew 'saama', mis märgib, kelleks või milleks tulevikus saadakse, nõuab nominatiivi: el' jua, a to l'iänet hebon' (M.L.) 'ära joo, või muidu muutud hobuseks'; i t'ämä üvana l'ienii šulahaie i vävii čjariilla (OKP, 164) 'ja see Ivan sai peigmeheks ja väimeheks tsaarile'.

Kokkuvõtteks.

Nagu töist selgub, on karjala keeles (nii nagu teisteski läänemeresoome keeltes) palju adverbiaale: kokku 17 eri liiki, neist üldadverbiaale 10 ja eriadverbiaale 7.

Enamiku adverbiaalide funktsiooniks on laiendada verbe, vähemal määral näivad adverbiaalide põhisõnaks olla adjektiivid ja substantiivid.

Adverbiaalina esinevatest sõnaliikidest peab märkima, et kõige sagedamini kasutatakse adverbe — eriti üldmääruestena (viisi-, aja- ja kohamäärustena), kuid näiteks otstarbe- ja teoadverbiaalina, samuti seisundi-, põhjus- ja võrdlusadverbiaalina adverbi kaaluni murdes peaaegu ei esine.

Väga sageli on üldadverbiaalideks noomeni käändevormid, eriti sise- ja väliskohakäänded. Nende kasutamine viitab omakorda sellele, et noomenite käändevormid esinevad

taas valdavalt koha- ja ajaadverbiaalidena, aga ka põlgiseadverbiaalina. Üldadverbiaalide määdustamiseks kasutatakse käändevormidest rohkem veel genitiivi: *miä vuatan šiiva nedälin* (K.P.) 'ma ootan sind nädala'; translatiivi: *tuvd' vinukš tuvrow* (O.A.) 'tuul viiuet puhub'; komitatiivi: *hiäa eläi ukonkeŋ-akaŋkeŋ* (M.D.) 'ta elab taadi-eidega'. Vähemal määral on essiivi ja instruktiivi.

Käändevormide kõrval esinevad üldadverbiaalidena ka nuomenid koos pre- ja postpositsioonidega. Prepositsioonid on enamasti venelaenulised, nagu *na* 'peal', *pa* 'mööda', *čeres'* 'pärast, kaudu' jne.; nuomenid koos postpositsioonidega kasutatakse ka paralleelselt nuomeni käändevormidega, vrdl.: *hiäa istuč puruvgan piäl'* 'ta istus adra peal' ja *hiäu istuč puruvgaŋ* (id.).

Verbivormidest esinevad üldadverbiaalidena II infinitiiv: *läktiätäh vetlä ammuldamah* (OKP, 99) 'läksid vett ammutama'; I infinitiiv (harva): *čom mil' pidäič tüäd' šiättii* (M.D.) 'millegagi tuleks tuid sööta'; samuti *des-* ja *mata*-lüü-

kendid : itkiš lapš kodiš hüppel (K.P.) 'laps jooksis mutes koju'; tullah kuč čumatta (OKP, 34) 'tulevad kutsumata'.

Eriadverbiaalide üldiseks omapäraks on see, et nendena esinevad ainult noomenid käändevormides, mõnikord ka ühes pre- ja postpositsioonidega. Adverbe iga verbi käändelisi vorme eriadverbiaalide moodustamiseks ei kasutata. Käänetest esineb ülekaalukalt adessiiv-allatiiv (sihi-, abinõu-, omaja-, tegijaadverbiaalina), selle kõrval elatiiv (aineadverbiaalina), komitatiiv ja ablatiiv (kaas- ja ilmaoluadverbiaalina), harva tulb ette ka nominatiivi ja illatiivi.

Pre- ja postpositsioonidest kasutatakse ainult kolme: kahte postpositsiooni (sihiadverbiaalides): väh (sm nähden) ja täh (sm tähden) koos noomeniga illatiivis või genitiivis ja üht prepositsiooni (ilmaoluadverbiaalides) ilmaŋ ~ ilmaā (sm ilman, ee ilma) koos noomeniga adessiivis.

Vaatamata üld- ja eriadverbiaalide vormilistele erinevustele,

täidavad mõlemad rühmad ühesugust ja üldist adverbiaalide funktsiooni: osutada olendit, nähtust, eset, asja jne. ilma kindlata või mitteta tegevus, olukorras viibimine, nähtus poleks üldse mõeldav. Seda tunnust silmas pidades tuleks nad paigutada ühisesse adverbiaalide kategooriasse.

Kasutatud kirjandus.

Genetz, A., Tutkimus venäjän karjalan kielestä. S2 - 14. Helsinki 1881.

Грамматика русского языка. Синтаксис. Москва 1960.

Kettunen, L., Lauseliikmed eesti keles. Tartu 1924.

Kettunen, L., Vepsän murteiden lausemopillinen tutkimus. Helsinki 1943.

Makarov, G.N., Образи карельской речи. Москва * Ленинград 1963.

Mihkla, K., Määrus. Eesti kules süntaks I. Tallinn 1964.

Penttilä, A., Suomen kielen lauseoppi. Porvoo * Helsinki 1957.

Rannut, L., Ajamäärus eesti keles (tähendusfunktsioonid). Emakeele Seltsi toimetuste raamat VI. Tallinn 1960.

Remmel, N., Valgma, J., Riikoja, E., Eesti keele grammatika VIII - X klassile. Tallinn 1957.

Lühendid.

A.P. — Agrafena Prostova
D.G. — Dunja Granskaja
F.M. — Fjokla Mihhailova
K.P. — Katt Pribõlova
M.D. — Maria Denissova
M.L. — Maša Leptšikova
M.S. — Maria Stogova
O.A. — Olga Aleksandrova
OKP — G. N. Makarov, Образцы карельской речи. Москва 1963.
P.J. — Pelageja Jegorovna
T.S. — Tatjana Stogova

Sisukord.

lk.

Eessõna . . . . . 2 - 3

I. Adverbiaali mõiste . . . . . 4 - 5

II. Adverbiaali põhisõnadest . . . 6 - 9

1. Verb põhisõnana . . . . . 6 - 7

2. Adjektiiv põhisõnana . . . . 8 -

3. Substantiiv põhisõnana . . . 8 - 9

4. Adverb põhisõnana . . . 9

III. Adverbiaalina esinevatest sõna-liikidest . . . . . 10 - 24

1. Adverb . . . . . 10 - 12

2. Substantiiv . . . . . 13 - 14

3. Adjektiiv 15

4. Numeraal . . . . . 16 - 17

5. Pronoomen . . . . . 18 - 19

6. Konjuktsioon . . . . . 20 - 21

7. Infinitiiv ja partitsiip . . . . 22 - 23

8. Kõrvallause 24

IV. Adverbiaalide liigitus tähenduse-järgi . . . . . 25 -

A. Üldadverbiaalid . . . . . 25 - 90

1. Kohaadverbiaal . . . . . 26 - 42

1) kohta märkiv kohaadverbiaal . . 27 - 32

2) suunda märkiv kohaadverbiaal . . 33 - 41

a) üldsuuna-adverbiaal .... 33-34 lk.
b) lähtekoha-adverbiaal ... 35-36
c) sihtkoha-adverbiaal 36-40
d) koha piiri märkiv adverbiaal ... 40-41
3) suuna- ja teadverbiaal 41-42
2. Ajaadverbiaal 43-63
1) ajaadverbiaal ilma konkreetse ajalise piirita 44-60
a) üldist tegevus- ja esinemisaega märkivad adverbiaalid 44-54
b) ajalist kestust ja pidevust märkivad adverbiaalid 55-57
c) ajalist kordumist ja sagedust märkivad adverbiaalid 58-60
2) ajaadverbiaalid konkreetse ajalise piiriga 60-63
a) tegevuse ajalist algust märkivad adverbiaalid 60-61
b) tegevuse lõppmomenti märkivad adverbiaalid 61-62
c) ajalist algust ja lõppu märkivad adverbiaalid 62-63
d) töö- ja tasunormile vastavat ajahulka märkivad adverbiaalid ... 63
3. Viisiadverbiaal 64-71
4. Põhjuseadverbiaal 72-74

lk.

5. Otstarbeadverbiaal ..... 75 - 77

6. Tervadverbiaal ..... 78 - 80

7. Seisundiadverbiaal ..... 81 - 82

8. Hulga -ja mõõduadverbiaal .... 83 - 86

9. Määraadverbiaal ..... 87 - 88

10. Võrdlusadverbiaal ..... 89 - 90

B. Eriadverbiaalid ..... 91 -

1. Silbiadverbiaal ..... 92 - 95

2. Aineadverbiaal ..... 96 - 97

3. Abinõuadverbiaal 98

4. Omaja-adverbiaal 99

5. Agentadverbiaal 100

6. Kaas -ja ilmaoluadverbiaal .... 101 - 103

7. Predikatiivadverbiaal ..... 104 - 106

1) subjektiline predikatiivadverbiaal .... 104 - 105

2) objektiline predikatiivadverbiaal .... 105 - 106

Kokkuvõtteks ..... 107 - 110

Kasutatud kirjandus 111

Lühendid 112

Обстоятельство в калининском говоре карельского языка.

Резюме.

Темой данной дипломной работы является существование и использование обстоятельства в калининском говоре карельского языка.

Переселение карельцев на территорию Новгородской и Калининской области, частично и Ярославской и Тамбовской областей происходило в первой половине XVII века.

В карельском языке много обстоятельств: всего 17 различных видов, из них 10 общих и 7 специальных. Функцией большинства обстоятельств является дополнение глаголов, реже могут опорными словом обстоятельств быть и прилагательные и существительные.

В роли обстоятельства выступает чаще всего наречие (особенно в роли общего обстоятельства) но обстоятельствами бывают и склоняемые формы имени, которые встречаются в большинстве

случаев в роли обстоятельства места и времени. Часто используют родительный и творительный падежи, меньше встречается эссив и инструктив. Наряду со склоняемыми формами имени выступает также имя с предлогами и послелогами. Предлоги в большинстве заимствованы из русского языка.

Общей особенностью специальных обстоятельств является то, что только склоняемые формы имен используют в их роли, иногда и с предлогами и послелогами. Из падежей главным образом выступает адессив-аллатив, наряду с этим элатив, комитатив и аблатив.

Из предлогов и послелогов пользуются здесь только двумя послелогами: ńäń 'о, об', täń 'из-за' – в сочетании с именем в винительном падеже, и с предлогом ilmaŋ 'без' – в сочетании с именем в адессиве.